

Planering för hållbar utveckling av naturturismdestinationer

- En kvalitativ studie av hållbarhetsperspektiv och intressekonflikter

Författare
Camilla Strandberg

Handledare
Kristina Nilsson Lindström

Kandidatuppsats i Kulturgeografi
VT2021

Institutionen för ekonomi och samhälle
Avdelningen för Kulturgeografi
Handelshögskolan vid
Göteborgs Universitet

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Uppsats/Examensarbete: 15 högskolepoäng
Nivå: Kandidat
Kurs: KGG310 Kulturgeografi: Kandidatkurs
Termin/år: VT2021
Handledare: Kristina Nilson Lindström
Examinator: Mattias Sandberg

Nyckelord: ”Hållbarhetsperspektiv”, ”intressekonflikter”,
”landsbygdsutveckling”, ”naturturismdestinationer”, ”naturskydd”,
”strandskydd”, ”naturturism”, ”turism”, ”platsmarknadsföring”

ABSTRACT

Within the government initiative for *Sustainable nature and ecotourism in rural areas*, a number of projects were implemented which included Visit Sweden's marketing campaign *The 72 Hour Cabin*. The campaign took place in 2017 on a placeless island that was chosen based on the fact that it was located privately. This would create the conditions for conducting a study on the stress-reducing effects of nature, where the result was the basis for the campaign's message. The right to roam and the Swedish lifestyle of being close to nature were marketed with this setting as a beneficial and stress reducing place for tourists. *72 Hour Cabin* was a three-day experience with activities close to nature also including an overnight stay in a glass house with a beautiful lake view. The campaign received great effect and spread in social media. The placeless island of the campaign was in reality a place in Dalsland municipality of Åmål. The glass houses that were included as accommodation in the campaign still remain today as a nature experience for rent. However, the legal process for granting an exemption from the shoreline protection for this exploitation still goes back and forth between the parties of interest.

Scenic landscapes are destinations for nature tourism and nature tourism is often highlighted as a means of rural development. Nature tourism is growing as a phenomenon and major investments are being made for its development, but how is sustainable development ensured when planning for landscapes that are undergoing this change. The right to roam and an accessible outdoor lifestyle is a resource for Swedish citizens but is also used to attract more domestic and international tourist visits. Accessible and unexploited nature is made possible by different forms of nature protection laws, where exploitation close to water is regulated by shoreline protection, but through the campaign for *The 72 hour cabin* this type of landscape was used to create tourist attractiveness through exploitation.

Studying perspectives of sustainable development based on the dilemma of planning to create tourist attraction and at the same time preserve protected nature is the goal of this study. The object has therefore been to study sustainability perspectives of different parties of interest, as well as the conflict of interest that may arise between different perspectives during transformation of landscapes for nature tourism. The result of this study is based on qualitative interviews with various parties of interests who participated in the planning and implementation of the campaign, and with actors who control and influence land use.

Sammanfattning

Inom regeringssatsningen för *Hållbar natur- och ekoturism på landsbygden* genomfördes ett antal projekt där marknadsföringskampanjen *The 72 Hour Cabin* ingick. Kampanjen utspelades under 2017 på en platslös ö som valdes utifrån att den låg enskilt till. Detta skulle skapa förutsättningar att genomföra en studie om naturens stressreducerande effekter där resultatet låg som grund för kampanjens budskap. Allemansrätten och svenskens naturnära livsstil marknadsfördes med hjälp av denna typiskt svenska natur som en välgörande och avstressande plats för turister. *72 Hour Cabin* var en tredagarsupplevelse med naturnära aktiviteter och övernattnings i glashus med vacker utsikt över en sjö. Kampanjen fick stor effekt och spridning på sociala medier. Den platslösa ö där kampanjen filmades var i verklighet en plats i den dalsländska kommunen Åmål. De glashus som ingick som boenden i kampanjen står kvar än idag som en naturupplevelse till uthyrning. Rättsprocessen för beviljad strandskyddsdispens för denna exploatering går dock fortfarande fram och tillbaka mellan de olika intressenterna.

Vackra landskap är mål för naturturism och naturturism lyfts ofta fram som ett medel för landsbygdsutveckling. Naturturism växer även som fenomen och det genomförs stora satsningar för dess utveckling, men hur säkerställs planering för hållbar utveckling av dessa landskap som är under förändring. Allemansrätten och ett utbyggt och tillgängligt friluftsliv är en resurs för svenska medborgare men används också som en attraktionskraft för att locka till fler inhemska och internationella turistbesök. Tillgänglig och oexploaterad natur möjliggörs av olika former av naturskydd där exploatering i sjönära läge regleras genom strandskydd, men genom kampanjen för *The 72 Hour Cabin* användes denna typ landskap för att skapa turistattraktivitet genom exploatering.

Att studera perspektiv på hållbar utveckling utifrån dilemmat med att planera för att skapa turistisk attraktionskraft och samtidigt bevara skyddad natur är målet för denna studie. Syftet har därför varit att studera olika intressenters hållbarhetsperspektiv samt de intressekonflikter som kan uppstå mellan dessa olika perspektiv vid förvandling av landskap för utveckling av naturturismdestinationer. Studiens datamaterial har samlats in genom kvalitativa samtalsintervjuer med olika intressenter som deltog vid planeringen och genomförandet av kampanjen, samt med aktörer som kontrollerar och påverkar markanvändning.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1 Introduktion.....	5
1.1 Inledning och problemformulering	5
1.2 Syfte och Frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar.....	6
1.4 Uppsatsen struktur	7
2 Kunskapsöversikt	8
2.1 Svensk naturturism	8
2.2 Planering för hållbar turism	10
2.3 Landsbygdsutveckling och naturturism	11
2.4 Regelverk.....	12
2.4.1 Skyddade naturområden	13
2.4.2 Strandskydd och LIS-område	14
2.4.3 Allemansrätt	15
3 Teoretiskt ramverk	16
3.1 Destinationen som ett långsiktigt hållbart landskap.....	16
3.2 Hållbarhetsperspektiv inom turism	17
3.2.1 Det aktivitetsbaserade perspektivet	17
3.2.2 Det resursbaserade perspektivet	18
3.2.3 Det community baserade perspektivet.....	19
3.3 Intressekonflikter mellan hållbarhetsperspektiven.....	19
4 Metod	21
4.1 Val av fall	21
4.2 Val av metod.....	22
4.3 Forskningsdesign	24
4.4 Genomförandet av kvalitativa samtalsintervjuer	25
4.5 Metoddiskussion	26
5 Resultat	28
5.1 Bakgrund för The 72 Hour Cabin	28
5.2 Naturturism i friluftslivet	30
5.3 Gränser för exploatering	34
5.4 Samsyn om natur som turistattraktion	38
6 Diskussion.....	42
6.1 Hållbarhetsperspektiv	42
6.2 Intressekonflikter	44
7 Slutsats	47
8 Vidare forskning	48
Referenser	50
Bilagor.....	53

1 Introduktion

1.1 Inledning och problemformulering

Naturturism definieras ofta som *“förflyttad konsumtion i form av aktiviteter, boende, måltider och andra turismtjänster där själva naturupplevelsen är i centrum”* (Naturturismföretagen, Svensk Turism AB, Visita, 2018, s. 5). Natur har identifierats som Sveriges främsta tillgång för tillväxt inom turism och fenomenet naturturism antas vara förenat med möjlighet för sysselsättning i Sveriges samtliga regioner, samt med förbättrad folkhälsa och ökad hållbarhet (Tillväxtverket, 2020). Denna form av turismkonsumtion lyfts ofta fram som ett medel för utveckling och diversifiering av landsbygdens ekonomi (Strømme et.al, 2020; Margaryan 2017) då turismtjänster kan ersätta eller komplettera sysselsättning inom bland annat gruvdrift, jord- och skogsbruk. (Strømme et.al, 2020).

Tendensen inom svensk offentlig styrning är att naturens turistiska attraktivitet värderas allt högre även i kontexten för skyddade naturområden då dessa naturresurser antas kunna gynna utveckling även i perifera områden. Omvärdering gällande naturskyddade områden har sedan början av 2000-talet genomgått detta skifte där naturen alltmer kommersialiserats i samtliga nordiska länder. Detta yttrar sig genom att nationell policy som tidigare haft huvudfokus på ekologi och bevarande nu lyfter fram ömsesidiga fördelar mellan bevarande och nyttjande genom att kombinera naturskydd med nyttjande genom sociala och ekonomiska aktiviteter såsom för turism och rekreation. (Nordiska Ministerrådet, 2018). Det finns dock meningsskiljaktigheter gällande om naturskyddade områden är förenat med möjligheter eller med begränsningar för naturturismutveckling (Lundmark & Stjärnström, 2009). Enligt studie saknas det tydlighet gällande kultur- och naturvärden inom skyddade naturområden och dessa är förenade med centraliserad makt och vag planeringspraktik för kommuner. (Solbär et.al, 2019).

I scenarioanalys för återhämtning av svensk turism efter pandemin skriver Tillväxtverket att arbetet nu kräver aktiv styrning och ökad aktörssamverkan. Ett ökat systemperspektiv för platsutveckling identifieras som förutsättning för att förbättra koordinering, infrastruktur och samhällsberedskap. (Tillväxtverket, 2020a). Samtidigt lyfter en nyproducerad trendrapport fram att efterfrågan och behovet av naturturism idag är växande där pandemin har förstärkt

trenden av att konsumenter väljer bort att turista stadsmiljöer och i stället söker sig till naturupplevelser. (Visit Sweden, 2020).

Som effekt av nationella mål om ökad turism inom Sverige har flera initiativ startats för att positionera landet på den internationella marknaden och för att stärka nätverk mellan olika intressenter. (Nordiska ministerrådet, 2018). Ett exempel på nationell satsning är regeringens program för *Hållbar natur- och ekoturism på landsbygden* inom vilket det statligt ägda bolaget Visit Sweden genomförde olika projekt för att lyfta fram Sverige som en naturdestination. Däribland kampanjen "72 Hour Cabin" där den typ av landskap som marknadsfördes är förenat med strandskydd, både på den plats där kampanjen genomfördes och även generellt sett inom Sverige. Denna uppsats kommer utifrån detta fall att studera hållbarhetsperspektiv och intressekonflikter mellan de olika intressenter som är med och påverkar utvecklingen av markanvändning.

1.2 Syfte och Frågeställningar

Denna studie syftar till att studera olika hållbarhetsperspektiv samt graden av samsyn gällande förvandling av landskap för naturturismutveckling.

- Vilka hållbarhetsperspektiv är framträdande bland olika intressenter
- Vilka intressekonflikter är framträdande mellan de olika hållbarhetsperspektiven

1.3 Avgränsningar

Studien är avgränsad till en marknadsföringskampanj av platslös svensk natur kallat [The 72 Hour Cabin](#) som genomfördes under 2017 som del inom en nationell satsning på utveckling av naturturism. Platsen där kampanjen genomfördes ligger i Dalsland i kommunen Åmål på ön Henriksholm där de glashus som var en del inom kampanjen blev tillgängliga för bokning efter kampanjen. Glashusen står kvar än idag med förhoppning om att få strandskyddsdispens beviljad efter en rad avslag vilket överklagats. Detta konkreta fall har använts som avgränsning för att hitta olika intressenter på olika skalor som är med och påverkar utvecklingen för markanvändning till naturturism i Sverige. Fokus har varit att inkludera olika aktörer för att få ett nyanserat material med olika perspektiv från de olika skalorna lokalt, regionalt och nationellt. Detta innebär ytterligare en avgränsning där ett specifikt perspektiv från en specifik

skala eller respondent inte studerats i detalj. I stället är det olika intressen i relation till varandra som skapar datamaterialet till denna studie.

1.4 Uppsatsen struktur

Del 2 består av tidigare forskning som är relaterad till naturturism och naturskydd för att definiera fenomenen i ett sammanhang. Delen innehåller även information från svenska rapporter och utredningar för att förklara vad naturturism är i svensk kontext. I del 3 kommer en genomgång av uppsatsens teoretiska ramverk vilket utgår från naturdestinationen som ett landskap med flera olika intressenter vilka kan kopplas till olika ideologiska perspektiv på hållbarhet. Dessa olika perspektiv leder i sin tur till intressekonflikter om hur de olika landskapstjänsterna ska nyttjas. Del 4 presenterar valet av fall, val av metod för insamling och bearbetning samt forskningsdesign. Studiens resultat är baserat på kvalitativ samtalsintervju och dokumentstudier som insamlingsmetod. Avsnittet följs även av en metoddiskussion där studiens validitet, reliabilitet, alternativa metoder och etiska övervägande diskuteras. Del 5 kommer redogöra för det insamlade resultatet vilket följs av en analys i del 6 och slutligen diskuteras slutsatsen i del 7 utifrån uppsatsens frågeställningar.

2 Kunskapsöversikt ¹

Denna del kommer först presentera en kunskapsöversikt med fokus på *naturturism* och *planering för hållbar turism* från tidigare forskning samt relevant material från strategidokument, rapporter och utredningar. För att ge kunskapsöversikten en bredare rumslig kontext som definierar relevanta begrepp för fallet finns även en kort genomgång av *landsbygdsutveckling* i relation till naturturism då studiens fokus är på naturdestinationen som är en landsbygdsort, samt *regelverk* med störst fokus på naturskydd och strandskydd då fallet är inom strandskyddat område. Kunskapsöversikten avslutas med kort definition av allemansrätt då det är en avgörande rättighet/skyldighet för dagens naturturism.

2.1 Svensk naturturism

Naturturism utspelar sig i ett komplext landskap där turismverksamheter i låg utsträckning har kontroll över de resurser som deras verksamhet är beroende av. Osäkerhet för dess ekonomi beror på flera faktorer såsom andras intressen för samma markyta för exempelvis jakt och skogsbruk, eller när marken är förenad med olika former av skydd som nationalpark eller naturreservat. (Margaryan, 2017). Ytterligare faktorer som skapar osäkerhet är effekter av klimatförändring, behov av balans för hållbar resursanvändning samt biologisk mångfald. (Margaryan, 2017). Skogsmiljöer som är en grundläggande resurs för naturturism bidrar med flera olika ekosystemtjänster vilka kan vara tjänster som är försörjande/producerande (ex. skogsbruk), stödjande (ex. biologisk mångfald), reglerande (ex. lagrar koldioxid) eller kulturella (ex. friluftsliv, rekreation och hälsa). (Christenson & Dahlström, 2020). För en grön omställning spelar dessa tjänster en allt viktigare roll och har en mångfald av intressenter på flera skalor och inom flera olika områden inom myndigheter, företag och bland privata ägare (Christenson & Dahlström, 2020). En hållbar turismutveckling kräver därför balans mellan ekonomi, ekologi och sociala dimensioner där småskalighet med fokus på det lokala har visat sig ha god framgång (Strømme et.al, 2020).

Enligt Sveriges nationella strategi för naturturism har svensk turism tidigare främst haft störst tillväxt i storstäder, men strategin lyfter fram potential för landsbygdsutveckling genom turism

---

¹ Delar av kunskapsöversikten är baserad på en egen text som producerades i samband med inlämning till Göteborgs Universitet: "Planering av hållbar naturturism, Kunskapsöversikt" inom kursen KGG320 som ett förberedande arbete till denna kandidatuppsats.

när intresset för att besöka Sverige är högt då det uppfattas som *“hållbart, tryggt och välfungerande land som är lätt att besöka”*. (Naturturismföretagen, Svensk Turism AB, Visita, 2018, s. 3) Strategin syftar vidare till *“att göra svensk naturturism mer professionell, med fler företag som är hållbara, ökad växtkraft och bättre förmåga att locka fler människor ut i svensk natur”*. (Naturturismföretagen, Svensk Turism AB, Visita, 2018, s. 3).

Sverige har en väl organiserad struktur kring friluftsliv vilket under pandemin, med dess olika smittskyddsrestriktioner, har skapat möjlighet för människor att ha tillgång till naturen som fristad (Skriver Hansen et.al, 2021). Under pandemin har friluftslivet och naturområden nyttjats av fler personer då naturupplevelser blivit en livsstil även för personer som tidigare inte varit lika aktiva inom området. Människor som även tidigare varit aktiva har fått ändrade vanor då de börjat söka upp, för dem, nya platser. Naturområde har även i högre utsträckning blivit ett *”socialt rum”* för umgänge. Detta har skapat nya utmaningar för förvaltning av dessa områden då en ökad nedskräpning och trängsel rapporterats till följd av att fler medborgare nyttjar dessa naturområden. (Skriver Hansen et.al, 2021). Detta ökande intresse för naturupplevelser rapporterar även Visit Sweden om, inom kontexten för naturturism, i en trendrapport från efter pandemiutbrottet. De identifierar en trend i att människor, då baserat även på ett internationellt urval, söker sig till naturturism som en oas bortkopplat från stressande aktiviteter och avskilt från stadens trängsel och bebyggelse. *”Att välja relativt utforskade platser på landsbygden att semestra på, framför bebyggda områden, förstärks också av COVID-19. Pandemin har ytterligare ökat på sambandet mellan planetarisk hälsa och individuell hälsa – vilket leder till en ökad efterfrågan på hållbara resor.”* (Visit Sweden, 2020).

Fredman & Margaryan menar att naturturismdestinationer nu har en fördelaktig position där de kan stärkas som destination och hitta nya besökare till följd av pandemin. De har även identifierat att studier av naturturism i nordisk kontext ofta utgår från att öka förståelse för hur natur kan formas efter den efterfrågade turistupplevelsen av natur. Detta speglar ett fokus på naturens kulturella tjänster och som en plats för att skapa kontrollerade upplevelser vilket skapar en tillrättalagd konsumtionsform som riskerar att ytterligare minska människans koppling till naturens processer. Vidare menar de att det nu ökade besöksantalet i naturområde skapar ett behov om omvandling av människans relation till naturen i en mer hållbar riktning. (Fredman & Margaryan, 2021).

2.2 Planering för hållbar turism

Turism skapar möjlighet att diversifiera nationell ekonomi genom fler arbetstillfällen och inkomst vilket gjort att det länge varit mål för statliga medel. Sedan 70-talet har det även lyfts fram som verktyg för regional utveckling. Den generella samhällstrenden sedan mitten av 80-talet har präglats av minskad inblandning av staten och kännetecknas i stället av fler samarbeten mellan privat och publikt vilket även skett inom turistsektorn. (Hall, 2000). Planering av turism har gått igenom flera faser där det idag präglas av diskursen för hållbar turism med en balans mellan ekologiska, ekonomiska och sociala värden i nutid och för kommande generationer. Ekologiskt bevarande och skydd av biodiversitet och sociala värden har fått mer uppmärksamhet vid planering vilket skapat ett mer holistiskt tillvägagångsätt. (Hall, 2000). Turistindustrins komplexitet skapar dock svårighet för planering när länkar mellan faktorer som påverkar utvecklingen inte är definierade. En utmaning är att skapa en helhetssyn vid strategisk planering, och i längden även för hållbar utveckling. En viktig faktor som identifierats som avgörande för en hållbar utveckling är att samtliga intressenter inom stat och industri är engagerade i att följa olika principer för hållbarhet. (Hall, 2000).

Relevanta övergripande svenska mål av vikt för en långsiktig hållbar utveckling inom naturturism är landsbygdspolitiska mål om livskraftig landsbygd. Miljö kvalitetsmål och friluftsmål om värnande av skogar och värden för friluftsliv, samt Sveriges nationella miljömål. Det sistnämnda har hög samstämmighet med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. Förutom de globala mål som rör ekologiska dimensionen är andra viktiga globala hållbarhetsmål för naturturism och även landsbygdsutveckling inom målen för ekosystem och biologisk mångfald, hållbar konsumtion/produktion, hållbara städer/samhällen samt mål om god hälsa och välbefinnande. (Naturvårdsverket, 2021).

Processen för planering är komplex då det inkluderar hela vägen från tankar och idéer, till handling så som beslut eller att skapa policy. Detta är kollektivt och del av en helhet av ytterligare processer av tankar och handlingar hos samtliga intressenter. Detta skapar ett förlopp av förhandlingar, kompromisser, politik och olika vägval. Vid frågor om turismplanering innefattas nästan även alltid planering för markanvändning där den färdiga produkten möjligen aldrig är en exakt reflektion av de idéer som präglat planeringsprocesserna. (Hall, 2000). I flera länder har turism integrerats i nationella policys som pekar ut de nationella riktlinjerna för inhemsk turism. Centraliserad makt har ofta ifrågasatts gällande sin effektivitet och vilka

konsekvenser det skapar och så även i fallet för turism. Då med argumentation genom exempel på misstag som begåtts vid nationella utvecklingsprojekt av inhemsk turism. Motargument poängterar i stället det rationella i att med nationella medel öka konkurrenskraften, samverkan, kunskap samt minska risker och sårbarheter. (Hall, 2000).

Trender inom naturturism är svåra att förutse och därmed att styra och planera. Turismflöden påverkas idag till stor del av oberäknelig spridning i sociala medier. Norden har sett en stor tillströmning av naturturister, och när det har koncentrerats till vissa populära platser har det skapat negativa effekter av ökat slitage i naturområden och ökad belastning på infrastruktur. (Nordiska Ministerrådet, 2018). Ökat turistflöde har ofta lett till tillfälliga lösningar för att motarbeta de negativa effekter som överturism för med sig. Populära turistdestinationer är helt beroende av flera fysiska och sociala resurser och dessa riskerar att degraderas när en destination formas utan reglering och planering. Flera fall av negativa effekter för turistdestinationer har lett till antagandet om ett ökat behov av strategier där planering är ett viktigt verktyg för att skapa förutsättningar för lokalsamhälle som är ekologiskt, socialt och ekonomiskt långsiktigt hållbara. (Hall, 2000).

2.3 Landsbygdsutveckling och naturturism

Det finns fördelar med att applicera turism som ett perspektiv vid samhällsstudier. På så vis kan turismens roll analyseras djupare för att beskriva hur denna typ av rörlighet påverkar och förändrar exempelvis landsbygdsmiljö eller olika typer av landskap. (Muller, 2017). Inom turismstudier har det tidigare varit ett större fokus på sidan för efterfrågan men under senaste år har det skett en övergång till fler studier av sidan för tillgång, såsom av destinationsutveckling, där platsens behov styr frågeställningarna. (Fredman & Margaryan, 2021).

En paradox hos naturturism som fenomen är att upplevelsen av natur måste ha tillgång till turisminfrastruktur för att bli framgångsrik. (Margaryan, 2017). Ett vanligt förekommande antagande är att naturturism är ett enkelt verktyg för att skapa diversifierad ekonomi på landsbygden och för regional utveckling. (Margaryan, 2017). Detta när turism består av möjligheter för att lyfta fram lokal produktion tillsammans med lokala upplevelser och lokala landskap. (se Westholm & Waldenström, 2009). De olika förutsättningarna inom Sverige är dock stora och helt beroende av fler faktorer än endast en rik natur. Studie har visat att

verksamheter för naturturism ofta följer samma spridningsmönster som övrig turism och kan på så sätt dra fördelar av befintlig turismsinfrastruktur i området och fokusera sin produkt till närliggande natur. För att skapa gynnsamma förhållanden för utveckling av naturturism räcker därför inte endast en rik natur utan regional planering bör även inkludera andra faktorer som är mer generellt viktiga för turisminfrastruktur. (Margaryan, 2017).

Naturturism har även identifierats som det fenomen som anses vara en lösning för fortsatt regional utveckling i rurala områden som saknar annan framgångsrik industri (Hall & Boyd; Lundmark; Brouder refererad i Margaryan, 2017, s. 1). Jämfört med tungindustri så har turistindustrin länge haft en stämpel som ett renare alternativ för fortsatt regional utveckling vilket till viss del nyanserats genom studier med mer holistisk och kritisk granskning (Margaryan, 2017).

2.4 Regelverk

I Sverige sker naturturism dels i naturskyddade områden, men för hållbar turism krävs att verksamheter är utspridda för minskat slitage och då krävs att privata och statlig skogsägare erbjuder mark (SOU 2017:95). Utanför skyddade områden har naturlandskapets beständighet identifierats som av stor vikt för naturturism där i stället behov av skogsavverkning och olika bruksmetoder är hot mot naturturismens resurser. (SOU 2017:95). Policy för jord- och skogsbruk har stor påverkan på markanvändning i landsbygd och fokuset för landskapsplanering landar därför ofta på att skydda områden som anses ha höga sceniska värden (Selman, 2012).

År 2011 godkände Sverige den Europeiska Landskapskonventionen (ELC) som framhäver vikten av landskapets funktioner och värden och det gemensamma ansvaret för dessa. Konventionen fungerar inte som lag men har möjlighet att påverka genom omtolkning av nuvarande bestämmelser. Godkännandet innebär åtagandet att i enlighet med konventionen hantera frågor gällande skydd, förvaltning och planering av det svenska landskapet. Även att öka medvetenheten om landskapets funktion och värde, främja delaktighet vid beslut, skapa hållbar förvaltning genom ökad helhetssyn, samt ökat kunskapsutbyte (Riksantikvarieämbetet, u.å.). Inom ELC lyfts turism ofta fram som en industri som gynnar utveckling och samtidigt kan fungera som ett hållbart landskapsskydd. ELC antas kunna ha flera konsekvenser för förvaltning och turism. (Laven et.al, 2015). Tillvägagångssättet antas ha stor potential där en landskapsorienterad planering bland annat skulle kunna minska gränserna mellan skyddat och

icke skyddat i landskapet och som kan skapa en helhet av nu geografiskt utspridda platser av skyddad natur. Det finns stora utmaningar för att kunna efterleva ELC i Sverige. Bland annat skapar uppdelningen av institutioner som förvaltar olika resurser inom samma geografiska område barriärer för samverkan. Även förståelsen för det komplexa begreppet landskap skapar brett tolkningsutrymme som är ytterligare utmaning. (Laven et.al, 2015).

2.4.1 Skyddade naturområden

En definition av landskapsskydd från ELC är *“åtgärder för att bevara och upprätthålla ett landskaps viktiga eller utmärkande karaktärsdrag när det är berättigat på grund av dess natur- och kulturmiljövärde som en följd av dess naturliga utformning och/eller av mänsklig verksamhet”* (Europarådet, 2000). I Sverige hanteras besöksnäring i skyddade områden inom diskursen för hållbar turism med konsekvensen att störst fokus läggs på förvaltning inom gränserna för skyddat område och mindre på det kringliggande landskapet (Laven et.al, 2015). Vid förvaltning av skyddade naturområden har även ett skifte skett i Sverige och andra nordiska länder enligt rapport från Nordiska ministerrådet. Tidigare fokus har varit på ekologi och bevarande vilket alltmer övergått till en ökad kommersialisering genom att naturskyddade område också ska gynna ekonomiska och sociala mål genom exempelvis naturbaserad turism och rekreation. Skyddade naturområden har gjorts mer tillgängliga och har sammankopplats med ett ekonomiskt och socialt sammanhang när natur har lyfts fram som en tillgång för regional och lokal utveckling. Nationell styrning har skiftat fokuset till att gynna denna utveckling, där det tidigare toppstyrda bevarandet som präglade skyddade naturområden har övergått till att inkludera lokala intressenter inom turism genom mer adaptiv förvaltning. (Nordiska ministerrådet, 2018). Rapporten menar vidare att gynnandet av en hållbar utveckling för turism kräver ett långsiktigt perspektiv i policy och planering med en balanserad hänsyn mellan ekologiska, ekonomiska och sociala faktorer. En ökad attraktion till naturområden som kan gynna landsbygdsutvecklingen socialt och ekonomiskt skapar tendenser av att förvalta naturområden i en riktning som gynnar den utvecklingen. Ett dilemma som då uppstår är att de naturresurser som efterfrågas av turister också behöver förvaltas hållbart vilket kan innebära att de behöver skyddas från dessa aktiviteter som gynnar lokalsamhället och ekonomisk tillväxt. För hållbar utveckling av turism behöver därför policy och planering beakta denna typ av dilemman. Dels för att kunna fortsätta erbjuda den form av naturupplevelser som efterfrågas, dels för att skapa beslut med balans mellan olika hållbarhetsaspekter. (Nordiska Ministerrådet, 2018)

Det finns delade meningar kring ifall områden med naturskydd fungerar som möjligheter eller begränsningar för lokal utveckling av naturturism. (Lundmark & Stjärnström, 2009) Skydd av natur i form av riksintresse, för hållbar hantering av mark och vatten, kan framstå som hinder för kommuner att skapa förutsättningar för naturturism (Solbär m.fl, 2019; Lundmark & Stjärnström, 2009). Även lokalbefolkning verksamma inom naturturism kan tolka skydd som restriktioner när de utövar sin verksamhet (Wall-Renius & Prince, 2019). Regioner och kommuner blir ofta maktlösa över beslut gällande lokal markanvändning som har klassats med skydd då värdet inom skyddade områden anses vara av nationellt intresse och därmed ligger ansvaret på nationell nivå. Detta är förenat med centraliserad planering och avståndet till beslutsfattning kan upplevas som hinder för utveckling av verksamheter som naturturism. Natur av hög kvalitet är en förutsättning för naturturism, men naturskydd hindrar från möjligheter att bygga upp infrastruktur och den service som en turistdestination behöver. Naturbaserad turism kan därför ha fördelar av att vara baserat i områden som är utan skydd och alltså inte i anslutning till nationalparker och naturreservat. (Lundmark & Stjärnström, 2009)

Centraliserad makt över naturskyddade områden är idag även förenat med en vag praktik där det saknas tydlighet kring kultur- och naturvärde inom skyddade områden vilket skapar begränsningar vid utveckling av naturturism i Sverige. (Solbär et.al, 2019). Sveriges stora mängd av orörd markyta kan framstå som förenat med möjligheter för utveckling av verksamheter så som för turism innan förståelse för de nationella värden som området representerar. Idag finns upplevelsen av att det saknas nationella och regionala verktyg för planering i samklang med policy om riksintresse och att det saknas ett funktionellt planeringssystem för att hantera de olika värden och intressen som finns inom området för riksintresse. I brist på detta har det skapats osäkerhet kring hanteringen av exploatering och intressekonflikter vid kommunalt arbete med översiktsplanering då det inte är definierat vad som är av värde inom skyddat området och för vem. (Solbär m.fl, 2019).

2.4.2 Strandskydd och LIS-område

Det svenska strandskyddet gynnar ett tillgängligt friluftsliv och biologisk mångfald. Strandskyddet gäller vid alla former av vatten oavsett platsens geografiska skillnader. Skydd från exploatering gäller mellan 100–300 meter ut i vatten och detsamma på land. För strandskyddsdispens krävs att exploatering är inom syftet för strandskyddet. (Naturvårdsverket, 2021a)

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-område) är ett verktyg för kommuner att identifiera strandnära område som kan gynna landsbygdsutveckling i sitt arbete med översiktsplanering. Dessa områden kan beviljas med strandskyddsdispens när syftet med strandskyddet inte inskränks av exploateringen. (Naturvårdsverket, 2021b) Nuvarande strandskydd är under utredning (se SOU 2020:78)

2.4.3 Allemansrätt

Genom allemansrätten är den svenska naturen tillgänglig. Organiserat friluftsliv möjliggörs av denna frihet till natur vilket är en resurs för naturturismen men det är också förenat med flera skyldigheter för den som nyttjar naturen. (Naturvårdsverket, 2020)

En faktor som är helt avgörande för vilken höjd det finns för att skapa policys som kan styra naturturism i en hållbar riktning är allemansrätten. Direkt reglering såsom att sätta upp fysiska eller ekonomiska hinder till naturområden är inte förenligt med allemansrätten medan indirekta medel som att reglera genom att skapa otillgänglighet genom färre parkeringsplatser eller färre övernattningsmöjligheter kan fungera som hinder mot övernyttjande och slitage. (Nordiska Ministerrådet, 2018)

3 Teoretiskt ramverk

Här presenteras tidigare forskning som utgör uppsatsens teoretiska ramverk. Detta utgår från ett holistiskt synsätt på naturdestinationen som ett landskap förenat med olika intressen. Intressenternas perspektiv på hållbarhet är i sin tur förenat med olika ideologiska traditioner och dessa olika hållbarhetsperspektiv leder i sin tur till intressekonflikter gällande nyttjandet av olika landskapstjänster.

3.1 Destinationen som ett långsiktigt hållbart landskap

Det synliga landskapet är endast yta för flera underliggande processer såsom sociala och naturliga system vilka är grundläggande för mänsklig överlevnad och välbefinnande. (Selman, 2012). Utifrån ELC (Europeiska landskapskonventionen) har landskapsbegreppet blivit väletablerat som ett koncept som sammanväver den naturliga och den mänskliga sfären. (Stenseke et.al 2012). *Landskap är vanligtvis presenterat som ett kontinuum utan gränser, där fysiska element ingår tillsammans med socioekonomiska faktorer, institutionella komponenter samt immateriella aspekter såsom värdesystem, tradition och kunskap. (fritt översatt citat från Stenseke et.al, 2012, s. 85)*

Landskapets grundläggande kapaciteter kan förstås genom begrepp som *landskapsfunktioner* medan landskapets *tjänster* (ekosystemtjänster med rumslig förankring) och landskapets *värde* är sociala konstruktioner av dessa funktioner. (Selman, 2012). Avgörande för om landskapets funktionalitet är hållbart och resilient antas vara tätt sammanvävt med människans relation till landskapet eftersom det avgör hur landskapet värderas. Antagandet bygger på att en koppling mellan människa och landskap leder till en känsla för plats vilket främjar robusta landskap /social-ekologiska system vilket bibehåller eller förstärker landskapets grundläggande funktioner. Industrialiserade länder har tendensen att inte värdera landskapet utifrån bredare perspektiv än dess marknadsvärde vilket förstärkts genom generationer. (Selman, 2012). Landskapets tjänster som är utan kommersiellt värde kan då ofta undervärderas och därför skadas när de tas för givet och den underliggande funktionen kan komma att överexploateras. (Selman, 2012). Landskapet är dynamiskt till följd av flera olika drivkrafter där mänsklig exploatering är en sådan kraft. Policy som kan förändra riktningen på mänsklig exploatering av ett landskap är ytterligare en viktig drivkraft. (Selman, 2012).

3.2 Hållbarhetsperspektiv inom turism

Platser kan gynnas av tillväxt men detta kan också skapa negativa konsekvenser när det saknas hänsyn till gränser för tillväxt inom turism. Saarinen har definierat tre traditioner som leder till skilda perspektiv för vad som definierar hållbar turism; *den aktivitetsbaserade traditionen*, *den resursbaserade traditionen* samt *den community baserade traditionen*. Perspektiven har växt fram som olika ideologiska grenar gällande hur en ökad mängd turism, med de förändringar detta är förenat med, bör bemötas för att mildra negativa konsekvenser för lokal hållbarhet. (Saarinen, 2006). De mindre turistcentrerade perspektivens antagande är att hållbar turism ska definieras snarare utifrån hållbar utveckling och turism där bredare etiska aspekter av hållbarhet ska inkluderas utan ett snävt fokus på turistindustrins behov. (Saarinen, 2006). Utifrån det motsatta fokuset på en hållbar turistindustri så erkänns ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet ofta som likställt viktiga men utveckling sker ändå ofta till förmån för kortsiktiga ekonomiska vinningar med bristande hänsyn till långsiktig social och ekologisk hållbarhet. (Saarinen, 2018).

3.2.1 Det aktivitetsbaserade perspektivet

Den turistcentrerade aktivitetsbaserade traditionen står i djup kontrast med den resursbaserade och den community baserade. Enligt det aktivitetsbaserade perspektivet antas det som ses som hållbar kapacitetsgräns enligt den resursbaserade traditionen kunna överstigas genom marknadsföring och anpassning där en stigande mängd besökare kan hanteras genom att modifiera destinationens turisminfrastruktur. Detta grundar sig på idéer om att inom turism är förändring alltid närvarande och på teorier såsom Butlers modell över för turismens livscykel. (Saarinen, 2006). Butlers modell *Tourism Area Life Cycle (TALC)* visar olika tillstånd för en destination som är i förändring som följd av hur mängden av turister ökar på platsen. Modellen passerar stadierna utforskning, involvering, utveckling, konsolidering och stagnation (Butler, 2006) Enligt denna modell är oreglerad tillväxt omöjligt, oberoende destinations förutsättningar, men den utmanar ändå idén om destinationers bärkraft genom att peka på turismens cykler där ytterligare modifiering av destinationen kan omstarta cykeln och hitta nya höjder för ökad tillväxt. Inom dessa antaganden är industrins kapacitet mer i fokus än landskapets resurser och platsens kapacitet. Hållbarhet är fortfarande viktigt inom detta perspektiv men då för att inte förbruka turistindustrins resurser, såsom miljö, lokalsamhälle och kulturer, för kommande generationer av turistindustri. (Saarinen, 2006). Hållbar turism kan inom denna tradition definieras som “*tourism which is economically viable but does not*

destroy the resources on which the future of tourism will depend, notably the physical environment and the social fabric of the host community' (Swarbrooke, citerad i Saarinen, 2006). Denna syn på tillväxt har ifrågasatts där även Världsbanken idag har antaganden om att uppfattningar om en ekonomisk modell baserad på tillväxt och konsumtion har lett till en ej hållbar resurshantering som i sin tur kan hindra vidare ekonomisk utveckling. Därför har offentlig styrning (governance) på olika skalor och med länkar till befolkning och miljö blivit allt viktigare i arbete för hållbar utveckling. (World Bank, 2012, p6-7 refererad i Cheer & Lew, 2018). Oliviera (2014) menar att platsmarknadsföring antas vara ett verktyg för att stärka en plats socialt och ekonomiskt men att länken till offentlig styrning (governance) ofta saknas vid dess praktik. På så vis förbigås den komplexa vägen genom demokratiska processer som säkras först genom inblandning av samtliga intressenter och genom strategisk rumslig planering.

3.2.2 Det resursbaserade perspektivet

Idéer om destinationers bärkraft har under lång tid varit ett sätt att värdera en plats kapacitet för turism, vilket idéerna för den *resursbaserade traditionen* är grundad på. Analyser av förändringar inom täthet, trängsel, slitage eller autenticitet värderas, och gränsen för tillväxt definieras genom att de naturliga och sociala resurser som turismen brukar ska skyddas från oacceptabel förändring. (Saarinen, 2006). Turism kan då endast ses ett medel för hållbar utveckling men turism är inte alltid bästa formen av långsiktig resurshantering där mål om en hållbar turistindustri i stället kan leda till ohållbar utveckling för ett lokalsamhälle. Det kan även saknas lokal förståelse för långsiktig hållbar resurshantering ur ett globalt perspektiv. (Saarinen, 2006).

Idag har argument om *icke-marknadsvärde* inom modern ekonomi fått ett större fokus. Då utifrån idéen om att resilienta och hållbara landskap både har ett egenvärde och är av värde för människans överlevnad och välbefinnande. För att dessa idéer ska kunna få fysiskt genomslag i landskapet krävs social konsensus kring idéen och det finns ett antagande om att människans återkoppling till naturen är avgörande för en utveckling i annorlunda riktning. (Selman, 2012). Som bakgrund gällande antagande om behovet av återkoppling till naturen så har stadslandskap, bland annat inom miljöpsykologin, tilldelats en delvis förklaringsfaktor för avtrubbade förhållningssätt till den fysiska omvärlden. Stadslandskap har även använts som del av förklaringen för ökad ohälsa och stress då städer som är fattiga på naturliga landskap saknar egenskaper som ger människan återhämtning. (Selman, 2012)

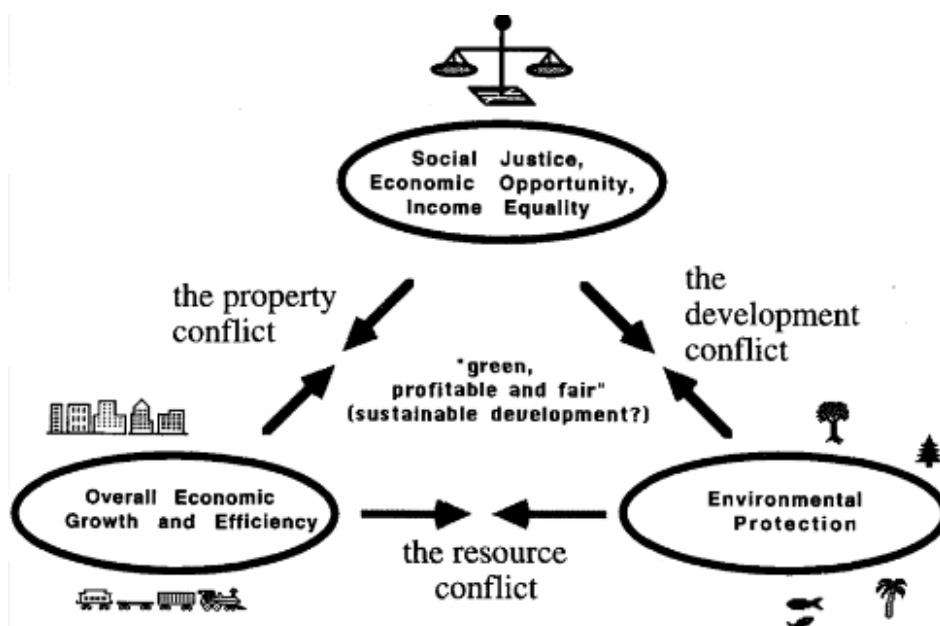
3.2.3 Det community baserade perspektivet

Det community baserade perspektivet lyfter fram vikten av olika aktörer och deltagande på lokal nivå med ett större fokus på social rättvisa. Detta genom lokalt förankrad praktik och med hänsyn till marginaliserade samhällsgrupper. Fokus är på deltagande vid förhandlingsprocesser vilket grundar sig på idéer om att gränsen för tillväxt är socialt konstruerade och förenade med maktrelationer. Appliceras detta på den resursbaserade traditionen så är utgångspunkten att människor värderar och prioriterar sina resurser väldigt olika då inget samhälle är homogent eller har forum för att göra alla röster hörda. Mål inom den community baserade traditionen kan då vara att skapa skydd av resurser eller tillåta ett acceptabelt nyttjande av dem (Saarinen, 2006).

3.3 Intressekonflikter mellan hållbarhetsperspektiven

Society's shortcoming is that it strives to sustain political and economic systems, it often neglects to sustain the ecological system. The goal for planning is therefore a broader agenda: to sustain, simultaneously and in balance, these three sometimes competing, sometimes complementary systems. (Campbell, 1996. s. 304).

Som Saarinen's olika hållbarhetsperspektiv och även citatet ovan visar så skiljer sig ofta idéer mellan olika intressenter om vad det är som skapar hållbarhet. Inom diskursen för hållbar utveckling finns därför ofta en spänning mellan de olika aspekterna av ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Denna spänning skapar intressekonflikter vid praktisk tillämpning av planering för hållbar utveckling både i stads och landsbygdsmiljö och detta är en genomgående effekt av begreppets utformning i kombination med olika aktörers praktiska handlingsutrymme. En idé om balans mellan dessa tre aspekter är idealet och att en planerare balanserar mellan samtliga aspekter är ytterligare ett ideal där verkligheten ser annorlunda ut. Begränsningar sker bland annat genom planerarens profession där en planerare ofta är likställt med att jobba för mål inom en hållbarhetsaspekt med mindre hänsyn till de två andra. (Campbell, 1996). Campbell konceptualiserar denna spänning genom en triangelmodell, där idealet om hållbar utveckling är placerat i mitten, medan verkligheten för planerare placerar dem fragmenterade från idealet vid varsin spets av triangeln där olika intressekonflikter uppstår mellan de olika spetsarna. Denna specifika modell hanterar konflikten mellan prioritering för ekonomisk tillväxt, naturskydd och/eller social jämlikhet och rättvisa men kan utvecklas med mer specifika intressekonflikter. (Campbell, 1996).

Figur 1. Triangeln över intressekonflikter mellan hållbarhetsaspekter inom planering (Campbell, 1996)

Olika syn på nyttan av naturresurser som värdefulla vid bevarande eller som värdefulla för ekonomisk tillväxt skapar en *resurskonflikt* där platser som ligger mellan utvecklad plats och outvecklad plats ofta blir mål för konflikten. Detta genom frågor om hur mycket en naturresurs kan nyttjas till förmån för ekonomisk tillväxt innan naturresursen tappar sin funktionalitet. *Konflikten om egendom* mellan den ekonomiska och sociala aspekten uppstår vid gränsen mellan privata intressen och intressen om allmännyttan. Frågor kring hur ekonomisk tillväxt kan balanseras med frågor om rättvisa och jämlikhet präglar denna konflikt. Den sista *konflikten gällande utveckling* är mer svårdefinierad och handlar om att balansera de två andra konflikterna samtidigt vilket gör det till den största utmaningen att lösa inom triangeln. Dels då ekonomisk tillväxt måste vara rättvist fördelad för att öka social jämlikhet. Först därefter kan miljöfrågor balanseras med sociala frågor i mer hållbar riktning. (Campbell, 1996).

Miljöfrågor som är sammanvävda med ett landskap kantas av dessa konflikter vilka uppstår genom människors olika värderingar och natursyn eller på vilket sätt de är vana av att använda sig av naturen. Detta skapar behov av mer holistiska modeller för att forma prioritering mellan samhällsutveckling och naturskydd. Idag saknas både strategier och ett politiskt klimat för att lösa upp intressekonflikterna och nå triangelns mittpunkt av hållbar utveckling. Därför kan hållbarhet idag snarare vara användbart för att mildra konflikterna och undvika vissa skador samtidigt som dess praktiska användning på lång sikt kan förfinas och bli mer praktiskt användbart. (Campbell, 1996).

4 Metod

Detta avsnitt ger en presentation av studiens val av fall och val av metod samt forskningsdesign som beskrivning av genomförandet inför och vid datainsamling och vid bearbetning. Avsnittet syftar till att skapa transparens gällande de olika val som varit aktuella för att genomföra denna studie.

4.1 Val av fall

Fokus för datainsamling har varit att samla perspektiv gällande förutsättningar för hållbar naturturism och på så sätt skapa fördjupad förståelse för hållbarhetsperspektiv och intressekonflikter bland och mellan olika intressenter som påverkar utvecklingen av naturturism. För att samla material från olika grupper av aktörer har jag utgått från det specifika fallet med den nationella turistsatsningen *72 Hour Cabin* där Visit Sweden och Turistrådet Västsverige tillsammans med Dalslands turist AB och en lokal entreprenör genomförde en marknadsföringskampanj för Sverige som naturdestination. Svensk natur som stod i fokus för kampanjen ackompanjerades med ett boende i glashus som sedan dess blivit ett populärt besöksmål. Fast etablering av glashus har därefter blivit en utdragen process mellan entreprenör, kommun och Länsstyrelse. Fallet är därför valt då det finns inblandade aktörer från de olika skalorna lokalt, regionalt och nationellt.

Det finns idag möjlighet att övernatta i glashus i Dalsland men det finns också fall av efterföljande utmaningar med att etablera den form av produkt och paket som marknadsfördes genom *72 Hour Cabin*. Dels vid den privatägda ön som användes vid kampanjen i Åmåls kommun, dels vid en privatägd herrgård i Bengtsfors kommun. Denna studie kommer inkludera respondenter från Åmåls kommun då det är den plats som är i kampanjen. Fallet är valt under antagandet att kommunen har stor potential att utvecklas som naturdestination och att de processer som startades genom *72 Hour Cabin* har lett till ett ökat intresse för vidareutveckling av naturturism på lokal nivå (se turistrådet Västsverige, 2017). Fallet är därmed valt under antagandet att det kan reflektera olika perspektiv gällande hållbar utveckling och naturturism då det exemplifierar en intressekonflikt gällande hållbara landskap.

4.2 Val av metod

Syftet för datainsamling har varit att synliggöra olika perspektiv och intressen gällande markanvändning inom kontexten för naturturism. För möjlighet att synliggöra dessa olika uppfattningar och föreställningar så har datainsamling skett genom den kvalitativa metoden samtalsintervju under våren 2021 (se Esaiasson et al, 2017). Samtalsintervjuer är då valt för att skapa en fördjupad förståelse kring vilka olika perspektiv som driver utvecklingen av naturturism och hur samsyn mellan olika intressenter upplevs. Temat för samtalsintervjuerna har varit att studera hur förutsättningar för naturturism upplevs baserat på erfarenheter inom olika skalor. Denna information finns att hitta bland dem som arbetar med frågorna där fokusgrupper eller samtalsintervjuer är de metoder som kan generera informationen. Fokusgrupper kräver en större insats än vad som ryms inom denna studie och därav används samtalsintervjuer.

Studiens respondenter är valda utifrån ett icke slumpmässigt urval utifrån centralitet där relevanta aktörer har identifierats, kontaktats med ett beskrivande mail om studiens tema, därefter har de valt att delta i studien, alternativt tipsat vidare och i de fallen har respondenter tillkommit utifrån ett snöbollsurval när de har rekommenderats utifrån sin kunskap om det valda fallet eller generell kunskap om naturturism eller friluftsliv. (se Esaiasson et al, 2017). Studien har riktats till aktörer inom de olika skalorna lokalt, regionalt och nationellt inom turistorganisationer samt till tjänstemän inom kommun, Länsstyrelsen, Naturvårdsverket och Tillväxtverket där den sistnämnda inte kunde delta inom studiens tidsram.

Respondenterna kommer från sektorer med skilda uppdrag där frågor kring friluftsliv och/eller naturturism, och/eller naturskydd är en delvis arbetsuppgift. En av respondenterna har mer av en helhetssyn gällande fallet och frågor gällande naturturism vilket var f.d. strategisk utvecklare vid Turistrådet Västsverige som var med vid utformningen och på plats vid genomförandet av kampanjen. Respondenten har även varit med och utvecklat nationellt strategidokument för naturturism och som delaktig i projekt för ökad samverkan inom naturturism. Den andra respondenten från Turistrådet Västsverige har också varit delaktig i utformandet av kampanjen och har en bredare förståelse för naturturismens förutsättningar. Respondenten från Länsstyrelsen är naturvårdshandläggare och är insatt i fallet genom handläggning av ärendet. Från Visit Sweden var respondenten delaktig vid utveckling av kampanjen. Från Visit Dalsland var respondenten också delaktig från lokalt håll vid utformandet av kampanjen. Den ena respondenten (A) från Åmåls kommun var ny på sin post och var därför mindre insatt i

själva fallet men hade information om olika lokala förutsättningar för Åmål. Den andra respondenten (B) från Åmåls kommun hade insyn både om fallet och förutsättningarna för Åmåls kommun. Respondenten från Naturvårdsverket var inte insatt i det specifika fallet men hade bred kunskap i frågor som rör utveckling av friluftsliv och naturturism.

Skala	Format	Längd	Datum
Nationellt/Centralt			
Visit Sweden	Telefon	50 min	10 Maj
Naturvårdsverket	Telefon	50 min	12 Maj
Regionalt			
F.d. anställd vid Turistrådet Västsverige	Telefon	90 min	6 Maj
Turistrådet Västsverige	Digital mötestjänst	90 min	12 Maj
Visit Dalsland	Digital mötestjänst	55 min	4 Maj
Länsstyrelsen	Digital mötestjänst	50 min	5 Maj
Lokalt			
Åmål Kommun A	Digital mötestjänst	50 min	7 Maj
Åmål Kommun B	Digital mötestjänst	30 min	21 Maj

Tabell 1. Lista över respondenter samt format och tid för intervju

Studien har kompletterats med sekundärdata utifrån ett bekvämlighetsurval för att skapa ytterligare beskrivning av fallet där kampanjens budskap och fler intressenter inkluderas. Den data som studerats och som det gjorts ett urval från är följande:

- Visit Sweden och Turistrådet Västsveriges respektive hemsidor
- Nyhetsartiklar från lokala och rikstäckande tidningar gällande fallet
- Mötesprotokoll från Åmål kommun gällande fallet
- Dalslands positioneringsstrategi som skapats i samarbete med Turistrådet Västsverige

4.3 Forskningsdesign

Studien har haft en abduktiv ansats där teori och empiri har omtolkats parallellt med varandra under arbetets gång för ökad förståelse. Teorier som legat till grund för studiens datainsamling har använts som en inspiration när de format vissa *“förföreställningar”*. (se Alvesson & Sköldberg, 2017). Teori gällande olika ideologiska inriktningar inom hållbar turism samt intressekonflikter mellan hållbarhetsaspekter vid planering har varit till hjälp för att forma intervjuguiden och som hjälp för ökad förståelse av mönster som framträtt under genomförandet av intervjuerna vilka lett till att jag kunnat ställa följdfrågor och vända på perspektiv som inte hade varit möjligt utan denna teoretiska förståelse. Teorierna har sedan inte använts *“som mekanisk applicering på enskilda fall”* (Alvesson & Sköldberg, 2017, s. 14) då förvald teori både har fallit bort och ny tillkommit efter intervjuerna. Teori har också format hur resultatet har tematiserats och presenteras vilket speglar en mer deduktiv ansats. (se Alvesson & Sköldberg, 2017)

Det insamlade materialet från både samtalsintervjuer och sekundärdata har bearbetats genom tematisk analys efter Braun & Clarkes reflexiva approach som är en kvalitativ metod som erkänner de olika subjektiva antaganden som legat till grund för tolkandet. Detta för att hitta och analysera mönster i insamlade data som kan tolkas med mening. Subjektiv tolkning är grundläggande för denna analysmetod där materialet har bearbetats i flera steg. (se Braun & Clarke, 2006). Inom andra mer strukturerade tematiska analysmetoder finns ett grundantagande om att datamaterialet från början innehåller teman av mening som vid bearbetning kan framträda för de som bearbetar materialet. Denna reflexiva metod som använts erkänner i stället teman och dess innehåll som ett aktivt medskapande mellan datamaterialet och aktiv tolkning av mig som författare baserat på olika grundantaganden. (Clarke, 2018)

Röstinspelningarna har transkriberats där en första bearbetning av innehållet gjordes. Primärdata och även sekundärdata har därefter kodats vilket sedan sorterades in i ett gemensamt dokument under respektive tema vilka delvis inspirerats av teorin. Citaten har sedan därifrån jämförts med varandra för att hitta mening i materialet i enlighet med studiens syfte och frågeställning. Innehållet i varje tema har jämförts både inom och mellan olika teman för att skapa tydliga avgränsningar om vad varje del ska innehålla. Vid arbetet med texten till resultatet skedde en sista bearbetning där visst innehåll återigen kontrollerades i sin helhet i dokumenten med transkribering för att kontrollera att en omskrivning av innehållet till beskrivande text inte tog citat ur sitt sammanhang.

4.4 Genomförandet av kvalitativa samtalsintervjuer

Studiens intervjuguide (se bilaga 1) har haft en semistrukturerad form som varit öppen för olikheterna vid intervjusituationerna. Detta för att möjliggöra inhämtning av information så mycket som möjligt utifrån respondentens perspektiv. Intervjuerna följde ett antal öppna frågor för att kunna samla in även oväntade svar, följt av potentiella uppföljningsfrågor och mer direkta och tolkande frågor för att inhämta mer information om de delar som inte kommit upp tidigare, samt säkerställa att informationen tolkats korrekt (se Esaiasson et al, 2017). Intervjuguidens olika teman utvecklades på så sätt genom följdfrågor eller förtydligande av frågan om respondenten själv inte kom vidare under temat utan interaktionen med mig som intervjuare.

Intervjuguidens innehåll var kategoriserad under 4 teman kopplade till *Bakgrund, Hållbarhet, Intressekonflikter, Förändring*. För att operationalisera det teoretiska ramverket kopplat till första frågeställningen om *vilka hållbarhetsperspektiv som är framträdande* framstod det som av vikt att få respondenterna att tala mer utan guidning inom temat hållbarhet och därför innehöll den delen endast två huvudfrågor vilka ombads att utvecklas genom följdfrågor endast om respondenten inte själv fyllde tiden, eller lämnade spåret för vad som var inom studiens syfte. Gällande att operationalisera ramverket för *intressekonflikter* ställdes flera öppna frågor och inom det temat tillkom ibland även frågor gällande andra intressenters perspektiv i relation till det egna. Det sista temat gällande *förändring* fungerade främst som en återkoppling till de tidigare frågorna och på så sätt för att ta del av fler perspektiv och tankar om naturturismens utveckling.

Intervjuguiden är formad av studiens teorier men Bryman (2018) menar att en vanlig utgångspunkt för kvalitativa studier är att studera världen ur respondentens ögon då det är deras reflektioner och meningsskapande om världen som är målet för studien. En central premiss för att kunna göra detta är att möta människor och att delta i respondentens tankar. Under intervjuerna var ambitionen att lyssna till respondenternas perspektiv. Egna antagande och förförståelsen från teorier har självklart varit delaktig vid att ställa följdfrågor och tolka innehållet men materialet har inom möjlig mån hanterats opartiskt och öppet för att omtolkas.

Inga respondenter har intervjuats utanför digitala verktyg på grund av nuvarande smittskyddsrestriktioner till följd av pandemin. Tabellen ovan över respondenterna visar formatet för intervjun vilket har varierat mellan telefonintervju och olika digitala mötestjänster.

Röstinspelningar har gjorts med respondenternas medgivande och materialet har därefter transkriberats inför tematiseringen.

4.5 Metoddiskussion

Vid kvalitativa intervjuer uppstår teoretisk mättnad när ny information inte längre framkommer vid intervjuerna utan informationen börjar repeteras (Esaiasson, 2019). Eftersom studien inkluderat flera skalor har detta inte uppnåtts då fler respondenter inom samma organisation hade behövts höras för teoretisk mättnad av information inom samma skala. Dock går det redan att se att flera av svaren pekar åt samma riktning bland vissa intresser vilket också bekräftas av respondenter som jobbar med skilda intresse. Med fler intervjuer inom varje skala hade studien lett till ett mer generaliserbart resultat.

Eftersom studiens olika respondenter har varit med vid utveckling och genomförande av kampanjen/ vid processer som uppstått till följd av kampanjen/ med utvecklingsfrågor av naturturism och friluftsliv, går det att anta att hög centralitet har uppnåtts vid urvalet i relation till studiens syfte och tidsram. Flera av respondenterna är aktiva i frågor och vid samarbeten som rör naturturism/ naturskydd/ friluftsliv på regional och nationell nivå, vilket gör att det går att anta att de har bred kunskap om frågorna. Det går att anta att deras synsätt är präglad av det större sammanhanget som naturturism i Sverige utspelar sig inom, och att detta bör återspeglas i deras svar gällande förutsättningarna för 72 Hour Cabin. Detta gör att studien inte endast uttalar sig om detta enskilda fall.

Bekvämlighetsurval, vilket har använts vid insamling av sekundärdata, är det minst rekommenderade formen av urval då dokument som exkluderats inte heller har prövats eller undersökts (se Esaiasson et.al, 2017). I detta fall framstod det som av vikt att inkludera några för allmänheten tillgängliga källor som information för att tydliggöra bakgrunden för fallet, samt att inkludera hur fler lokala röster presenteras i lokala media. Fler källor än de som presenteras har undersökts och inkluderats i tematiseringen. Respondentintervjuer följs av att de inte blir faktagranskade då det som undersöks är erfarenheter och upplevelser (Esaiasson et. al, 2017). Ett tillägg av att studera och inkludera sekundärdata har därför genomförts med syftet att komplettera eller styrka innehåll från samtalsintervjuer.

Att operationalisera begrepp och det teoretiska ramverket och därmed faktiskt studera det studien syftar till att studera avgör den interna validiteten och reliabilitet där systematiska

misstag inte heller påverkat studien. (Esaiasson et. al, 2017). Samtliga intervjuer och röstinspelningar var av god ljudkvalitet och kunde därför med enkelhet genomföras och därefter transkriberas. Materialet från intervjuerna har bearbetats i flera steg och i slutskedet, i vissa partier, även testats ytterligare en gång för att säkerställa att kontexten inte tappats bort. Det teoretiska ramverket operationaliserades för att förenkla och kategorisera, och på så sätt skapa förståelse och presentera ett i verkligheten mer komplext innehåll av hållbarhetsperspektiv och intressekonflikter där andra teorier och begrepp kunnat synliggöra och beskriva andra fler perspektiv. Det teoretiska ramverket har syftat till att ge uppsatsen ett enhetligt språk och en riktning och är endast en av flera möjliga ingångar för att studera naturturism, och för att besvara frågeställningarna.

Samtalsintervjuer kan vara förenat med **etiska** dilemman när målet för studien är personliga erfarenheter (Esaiasson et al, 2017). Intervjuerna började med att förklara studiens kontext och med att fråga om samtalet fick spelas in inför transkribering. Intervjuerna avslutades med att fråga om respondentens önskar att vara anonym. Några av respondenterna önskade att vara anonyma och därför har samtliga anonymiserats ned till nivå för arbetsplats. Hur de ville presenteras har också format hur mycket information som lämnas om varje respondent under avsnittet ovan för val av metod. Några av respondenterna bad om att få ta del av resultatet och har därför fått del 5. *Resultat* skickat till sig med möjlighet att återkomma med kommentarer men har därefter inte återkopplat.

5 Resultat

Här presenteras resultat från studien. Först en kort beskrivning av bakgrund för kampanjen The 72 Hour Cabin och dess efterspel. Detta fördjupas sedan genom en beskrivande del där resultat som är relevant för studiens syfte och frågeställningar presenteras under de tre centrala teman som tolkats från datamaterialet vilket går under rubrikerna; *Turism i friluftslivet*, *Gränser för exploatering* och *Samsyn om natur som turistattraktion*.

5.1 Bakgrund för The 72 Hour Cabin

“Att svensk natur är öppen för alla via allemansrätten och att hälften av svenskarna spenderar tid där varje vecka, är något av det som utländska besökare tycker är unikt för Sverige.”

(Visit Sweden, u,å)

Vacker natur som är tillgänglig via allemansrätten var den resurs som Turistrådet Västsverige och Visit Sweden marknadsförde under 2017 som en del inom den nationella satsningen för *Hållbar natur- och ekoturism på landsbygden*. Projektet *72 Hour Cabin* var en del av denna satsning vilket genomfördes under hösten 2017. Det paketerades som en studie över naturens stressreducerande effekter där fem deltagare från UK, Frankrike, Tyskland och USA samlades i svensk natur för avkopplande aktiviteter. Enligt studien kunde goda effekter påvisas från naturupplevelsen genom minskad ångest, lägre blodtryck, och bättre kreativitet. Upp till 70% lägre stressnivåer var resultatet hos deltagarna. (se Turistrådet Västsverige, u,å). Studien gjordes i samarbete med forskare vid Karolinska Institutet men var ingen vetenskapligt utförd studie då den saknade kontrollgrupp (Visit Sweden, 2020a). Därför hänvisas studien till som en kampanj i denna uppsats.

Det dalsländska naturlandskapet stod för scenerna i kampanjen som genomfördes på den privatägda ön Henriksholm där boendet för vistelsen var i små glashus som var både lokalt designade och lokalt producerade. Innehåll från studien spreds i sociala medier och genom en kort dokumentärfilm (Turistrådet Västsverige, u,å). Svenskens naturnära livsstil var ytterligare en resurs som marknadsfördes i kampanjen för *72 Hour Cabin* och att uppleva en närhet till natur möjliggjordes av att bo i dessa glashus (Visit Sweden, 2020b). Som ytterligare del inom satsningen för *Hållbar natur- och ekoturism på landsbygden* marknadsfördes även allemansrätten genom att lägga ut Sverige på Airbnb (Visit Sweden, 2020c).

Kampanjen 72 Hour Cabin fick internationell spridning och turistnäringen i Dalsland har använt tillfället till att vidareutvecklas som naturdestination. Naturupplevelsen på Henriksholm blev tillgänglig att boka för allmänhet och fler företag lät tillverka glashus med mål att erbjuda upplevelsen på fler platser. (Turistrådet Västsverige, 2017).

Det som hos Visit Sweden tillsammans med PR-byrå Prime började som en platslös idé om en studie om naturens goda effekter på människan i marknadsföringssyfte hade format en ny idé om att etablera den produkt som hade marknadsförts.

Vi hade ju inte i vår vildaste fantasi tänkt att det här skulle bli på riktigt, det handlade ju om egentligen att visa upp den naturnära livsstilen, naturnära boenden (...) men det har ju lett till att man har sett Dalsland och att det finns möjligheter att etablera på sikt.

Visit Sweden

“Turistrådets samverkan med Dalslands Turist AB och de lokala besöksnäringens företag slutar inte med The 72 Hour Cabin. Vi ser stor potential i Dalsland och kommer att fortsätta arbeta tillsammans för att profilera Dalsland som en naturdestination i Västsverige” (Turistrådet Västsverige, 2017).

I Dalslands positioneringsstrategi för turism kartläggs att allmänhetens kännedom om Dalsland är mycket låg, men att ambitionen från lokalt håll är att få fler att upptäcka platsen som besöksmål. Strategidokumentet kartlägger deras målgrupp och vad som efterfrågas där glashusupplevelsen lyfts fram som ett bra exempel på vad området kan erbjuda som är i linje med denna efterfrågan. Denna positioneringsstrategi är utformad för att skapa samverkan mellan olika lokala verksamheter inom naturturism för att skapa en enad naturpositionering. (se Turistrådet Västsverige & Dalslands Turist AB, u.å.).

Efter kampanjen skapades ett intresse för att etablera glashusen permanent även på Henriksholm. Men 4 av de 5 glashusen på ön saknade dispens från strandskyddet. Åmåls kommun beviljade strandskyddsdispens efter kampanjen vilket Länsstyrelsen upphävde. Efter ytterligare prövning i mark och miljödomstolen beslutades att 4 av husen ska tas bort. (SR Väst, 2019).

Processen fortsatte och under maj 2020 beslutade först Åmåls bygg och miljönämnd om vite ifall husen inte plockades bort, men när den följdes av en ny ansökan från markägaren om strandskyddsdispens under nya villkoret att husen nu gjorts mobila genom att stå på hjul så prövades frågan igen. (Thuresson, 2020, 25 jun). I denna prövning inför sommaren 2020 i Åmåls bygg och miljönämnd beviljades dispens återigen, men endast under sommarsäsong eftersom husen gjorts mobila. Ön definierades, som motiv till beslutet, som att det *“ingår i den LIS-plan som för närvarande är ute för samråd. LIS-planen beräknas vinna laga kraft våren 2021. Strategisk landsbygdsutveckling, där LIS-planen utgör en viktig del, är essentiell i Åmåls arbete med att förbättra arbetsmarknadsläget. Med en öppen arbetslöshet på cirka 14 procent (fjärde högsta i landet) och rikets högsta ungdomsarbetslöshet är varje beslut som kan bidra till jobb och tillväxt mycket viktigt.”* (Bygg och miljönämnden), 2020 6 juni).

5.2 Naturturism i friluftslivet

För att gynna landsbygdsutveckling lyfter respondenter från Visit Sweden och Turistrådet Västsverige fram behovet av en kommersiell naturturism som kan generera inkomster och där turisten inte främst nyttjar kostnadsfria möjligheter för att besöka svensk natur.

*Det är ju viktigt för besöksnäring att naturturism kommersialiseras. Om vi börjar kampanjer - Kom hit och nyttja den svenska naturen! och jamen liksom bo i tält, kom med din husbil (...) vi ska ju skapa intäkter och skapa en levande landsbygd så att folk kan leva med robusta företag. Det är viktigt också att uppmana till att turisterna som kommer också är ekonomiskt hållbara. **Visit Sweden***

Detta är enligt respondenten från Visit Sweden ännu mer aktuellt nu under pandemin med olika smittskyddsåtgärder då internationellt resandet påverkas och när svenskens antagande är att hemlandets friluftsliv är gratis. Visit Sweden har då identifierat att en ompaketering av naturupplevelser kan leda till att hitta en svensk målgrupp som kan generera intäkter för besöksnäringen. Respondenten från turistrådet Västsverige lyfter även fram att efter pandemin har man sett att det nu faktiskt finns ett större intresse bland svenskar att betala för sina naturupplevelser inom Sverige.

Vid intervjuerna med respondenterna från turistorganisationer och även Åmåls kommun framkommer att det finns olösta frågor gällande hur det kan skapas plats både för friluftsliv och

för kommersiell naturturism i strandnära läge utifrån dagens styrning och reglering. Dels nämns detta explicit gällande etableringen av glashusen;

Det är den frågan jag tror att vi i Sverige behöver lösa. Att vi ser vad är det för fördelar med att ha både friluftsliv och turism - men vad behöver det ena och vad behöver det andra för att kunna fungera. F.d. anställd vid Turistrådet Västsverige

Det nämns också mer implicit från samtliga respondenter från turistorganisationer och kommun genom att diskutera det specifika i de geografiska förutsättningarna för en kommun som Åmål med mycket strandkant kontra den generella strandskyddslagen. Flera av respondenterna framställer nuvarande strandskydd som ett hinder för turismutveckling när det strandnära är en attraktionskraft för naturturism men förenat med skydd och långa processer för ansökan om strandskyddsdispens, vilket denna studie återkommer till mer ingående under 5.2.2 gällande gränser för exploatering.

Respondenten från Länsstyrelsen lyfter fram att strandskyddade områden är oberoende från ekonomiska intressen och syftet med dem är för friluftsliv och biologisk mångfald. Respondenten pekar på att myndigheten vid ärenden följer ramverket där en boendeanläggning som är förenad med kostnad och som skapar en privatiserande hemfridszon går emot tanken med strandskyddet. Respondenten lyfter att denna produkt inte lever upp till syftet för strandskydd och kan därför inte beviljas med strandskyddsdispens men det finns några fall inom redan satta LIS-område i Dalsland där glashus har godkänts av Länsstyrelsen.

Glashusen har ju varit väldigt kontroversiellt kan man väl säga på det sättet att Länsstyrelsens bedömning är att glashus hör inte hemma inom skyddade områden. För att de.. ja helt enkelt de påverkar friluftslivet på ett negativt sätt. Just byggnader är ju överhuvudtaget påverkande inom skyddade områden - strandskydd och naturreservat, då de tar upp en yta på marken naturligtvis, men sen också att det blir en hemfridszon eller en upplevd hemfridszon kring dem. Länsstyrelsen

Respondenten som tidigare jobbat vid turistrådet Västsverige lyfter fram att valet på Dalsland för projektet med 72 Hour Cabin var för att forma möjligheter för fler kommersiella aktiviteter och anläggningar i en region som främst haft "ett rikt friluftsliv" som även internationella gäster utnyttjat. Gällande att skapa plats för naturturism i friluftslivet problematiserar respondenten

det generella strandskyddet mot det specifika för platsen. Respondenten menar att det inom vissa platser faktiskt kan vara svårt att skilja på friluftsliv och naturturism och därför svårt att lösa hur dessa ska kunna samsas om naturen. I andra fall kan en otillgänglig plats framstå som att den är utan någon konkurrens och dessa specifika förutsättningar anser respondenten bör beaktas vid diskussioner om hållbar utveckling för landsbygd genom naturturism utifrån de tre hållbarhetsaspekterna.

*Enda skillnaden är att det [naturturism] är kommersiellt och då menar jag att tittar du på hela kakan av hållbarhet så måste du också titta på den ekonomiska. Friluftslivet tittar ju egentligen bara på planeten och det sociala för att allmänheten ska få ut och frilufsa, vilket är helt okej, men för att även det tredje benet av hållbarhet ska fungera det vill säga ekonomin så måste man börja prata. Sätta sig ner och snacka och komma överens om hur kan vi samsas kring resurser. Det behöver ju inte vara på samma plats, och ta glashusen - jag tycker att den frågan är så jätteexemplifierande för där de står eller ställdes upp så var det inget friluftsliv överhuvudtaget innan. **F.d. anställd vid Turistrådet Västsverige***

Det strandnära värderas å andra sidan av Länsstyrelse och Naturvårdsverket som att det skapar högst värden som tillgängligt för allmänhet och medborgare och de två respondenterna diskuterar ekologiska och sociala aspekter utifrån bevarande och jämlikhet i högre utsträckning då dess ramverk värderar denna naturresurs som oberoende från ekonomiska aspekter.

*Det är ju också en enorm resurs att de är tillgängliga, eftersom de är så pass attraktiva, de är ju också väldigt viktiga områden för biologisk mångfald, för naturvärden, och börjar man tulla på det, om varje sjö, om varje obebyggd sjö idag får en stuga då har vi ju privatiserat den sjön i princip (...) Men att kommunerna tycker att det är positivt det har jag full förståelse för det är ju också det som strandskyddsutredningen och flera politiska partier driver, att vi ska upphäva strandskyddet i Sverige för att de ska kunna bebygga för att det är bra för landsbygdsutvecklingen. Tror de! Jag är inte riktigt säker på att det är det. **Naturvårdsverket***

72 timmar... (...) det är ju förenat med en väldigt hög kostnad och det - just kostnaden i sig går ju emot de skyddade områdena. (...) Ett av deras syfte [naturskydd] är ju att

det ska vara natur för alla som inte ska kosta någonting. Så att bara där går det ju emot syftet. **Länsstyrelsen**

Naturvårdsverket problematiserar även om det ekonomiska värdet av en exploatering verkligen är lika högt som de andra värden området är förenat med.

Folk flyttar ju till ställen där det är bra friluftsliv och inte bara bra naturturism. Så det är ju en resurs för kommunen som de behöver förstå liksom. Att inte stirra sig blind på företag och genererade pengar utan att det är en folkhälsofråga också. **Naturvårdsverket**

Det framkommer olika antaganden från respondenterna gällande vad kampanjen har betytt för den lokala naturturismen men som marknadsföringskampanj var den enligt både Visit Sweden och Turistrådet Västsverige en mycket lyckad pr-kampanj som gav en “enorm effekt”. Kampanjen fick en spridning utöver det vanliga enligt respondent från Turistrådet Västsverige. Enligt respondenten har kampanjen fortfarande en stor mängd trafik på organisationens hemsida och fungerar där som ett skyltfönster till liknande naturnära boende. Genom denna kampanj fann man en ny typ av målgrupp som var intresserad av att komma till Sverige och även betala för sin naturupplevelse vilket dels antas ha format en möjlighet att börja utveckla en mer paketerad och ekonomiskt hållbar naturturism även i Dalsland. Respondenten från Turistrådet Västsverige tror att kampanjen gett entreprenörer i området både en möjlighet och inspiration till att satsa på denna form av naturturism. Även respondenten från Visit Dalslands menar att kampanjen visat på att entreprenörer kan leva på turism i Dalsland och respondent A från Åmåls kommun menar att det nu successivt börjat skapas en förädling av denna produkt.

Vi har vart lite -Kom hit vi har fin natur! Men vi har nog varit lite dåliga på de här diskussionerna, (...) Det har inte varit en produkt utvecklat här i Dalsland kring naturturism och då tror jag att det har börjat skapas mer nu. (...) Hur ska vi kunna ta betalt för att titta på den här vackra skogen, ja vi måste kunna sälja ett paket en produkt till det, och skapa en kedja. Då kan det skapas möjligheter av att man ser att de här nischade sakerna som man uppfinner som glashuset har skapat. **Åmål Kommun A**

5.3 Gränser för exploatering

*Hållbar naturturism - det är ju att det inte ska ske på naturens bekostnad, på bekostnad av något annat. **Åmål kommun A***

Frågor kring vikten av naturturism på naturens villkor diskuteras bland flera av respondenterna från kommun och inom turistorganisationer. F.d. anställd vid Turistrådet Västsverige lyfter att det fortfarande behövs en ökad medvetenhet inom turismsektorn gällande ekologiska aspekter, och då även ned på detaljnivå som vilken mat och bränsle som används för att skapa en hållbar produkt. Vidare menar respondenten att naturturism har potential att förändra hur naturresurser traditionellt har värderats. Såsom inom skogsindustri genom att naturområden kan användas på andra sätt eller inom livsmedelsindustri där besöksnäringen kan servera hållbara alternativ.

Respondenten från Turistrådet Västsverige menar att produkter som 72 Hour Cabin passar in i organisationens nuvarande satsning ”hållbarhetsklivet” som är en satsning för att utöka hållbarhetsarbetet (se Turistrådet Västsverige, u.åa). Respondenten från Visit Sweden lyfter fram den form av turism som marknadsfördes som en både eftertraktad och socialt hållbar form av turism då de resultat som Karolinskas tester visade var att deltagarnas naturupplevelse påverkat dem i en både fysiskt mätbar och en upplevt positiv riktning. Detta ihop med att glashusen har litet ekologiskt avtryck gör att respondenten ser att denna form av naturturism kan skötas på hållbara premisser och däribland utifrån faktorn att det ger ett litet avtryck på marken.

*När det gäller miljömässiga aspekten av hållbarhet - det är klart att naturturism är ju liksom klockrent där (...) 72 Hour Cabin du bor ju i kojor i skogen - det är ju ganska lite avtryck och du lagar din mat på öppen eld och allt så där. **Visit Sweden***

Å andra sidan menar Länsstyrelsen att de positiva effekterna för turisten innebär en exploatering som är på allmänhetens bekostnad.

Man vänder ju lite granna på steken egentligen. För som sagt de har ju det [naturens avstressande effekter] som ett vad ska man säga.. ett säljande argument. Medan jag då som länsstyrelsearbetare tänker ju så här att glashusen ökar - det minskar inte alls stress. Eller det kanske det gör för de som har köpt, alltså hyrt glashusen. Men det ökar

*ju snarare stressen för annan allmänhet som råkar vara i närheten. Då försvinner ju deras möjlighet till att utnyttja området. Dels precis närområdet, precis vid glashuset och framför allt det större området runt. Då blir ju det snarare en stressfaktor för dom. Det blir ju liksom lite tvärtom. **Länsstyrelsen***

Respondenten från Naturvårdsverket ifrågasätter nyttan av att exploatera med kommersiella faciliteter inom idag skyddade områden. Respondenten menar att ramverket för strandskyddet är en mycket viktig resurs då strandområde är ett mycket attraktivt område för människors fritid och av vikt för biologisk mångfald. Respondenten lyfter även fram en nyansering av att det finns sätt att använda sig av natur som attraktionskraft men att inte exploatera inom skyddet.

*“Naturskyddet är ju som sagt en resurs, det är ju oftast en målpunkt, ett målobjekt för turismen (...) men det är med det inte sagt att all turism måste ske inom ett skyddat område. Vi har exemplet Tivedens nationalpark där det finns ett omland, turismen utvecklas i omlandet i samverkan med en massa olika parter, både privat, kommunalt och markägare. **Naturvårdsverket***

Detta problematiserar respondenten från Naturvårdsverket vidare utifrån de långsiktiga konsekvenserna av att tänja på gränserna för exploatering då det är osäkert vilka värden det egentligen kan generera.

*Är det en större attraktion att det finns obebyggda stränder, att de är tillgängliga, att man kan få uppleva orörda stränder? Eller är det en större attraktion att det står en stuga där som man kan sova i. Det är... det är jag inte säker på vad som genererar mest pengar. **Naturvårdsverket***

Flera av respondenterna diskuterar attraktionskraften till det strandnära och flera respondenter diskuterar allemansrätten och tillgång till sjöar som en viktig resurs för naturturism. På vilket sätt som strandnära natur bör tillgängliggöras genom olika former av exploatering skiljer sig sedan där respondenterna på Naturvårdsverket (enligt citaten ovan), samt från Länsstyrelsen lyfter fram vikten av att bevara dessa områden så naturliga som möjligt och vid exploatering så ska det vara faciliteter som är på kostnadsfria premisser.

När det blir nya reservat så är det staten som är ägare och då görs det ju grillplatser och det kanske ibland på vissa ställen anordnas enkla toaletter och så där va. Och det är ju helt okej för det främjar ju även turismen och det kan ju även vara att det görs bryggor på vissa ställen men då är det ju någonting som ingår i tanken med reservatet. Alltså de här... glashusen det är ju inte... de är väldigt skilt från det. **Länsstyrelsen**

Turistorganisationer och kommun ser å andra sidan behov av viss exploatering i kommersiellt syfte (kopplat till 5.2.1 gällande att öka möjligheter för naturturism i friluftslivet).

“Det är klart man ska skydda strandskyddet för vi har allemansrätt men kanske man kan ge dispens lättare vid platser som ligger så obebott och där det inte finns något annat sätt för entreprenörer att bo kvar och leva där. Vi vill ju inte att alla flyttar in till städer. Det måste finnas några alternativ och möjligheter - och det ska göras på rätt sätt” **Turistrådet Västsverige**

“Man måste hitta en balans där. Förklara varför man har satt den regeln. Man måste utgå lite från där man är. Ibland är ju de här reglerna satta för att det ska passa alla. Det har ju varit väldigt omdiskuterat det här strandskyddet, i våra kommuner också, det är ju det vi har och varför ska vi inte kunna lätta lite på det här.” **Åmål kommun A**

Sen kan man ju också undra, okej Dalsland... tittar man på Dalsland som område, vad ska dom leva på då? Deras industrier försvinner och allt vad det innebär. Så säger man att de ska leva på turism men man drar bort förutsättningarna. Det är ju deras nöjespark, om man säger så. Det är deras Liseberg, det är naturen. Och det är klart de vill vårda den, och kan man då inte sälja ett glashus vid sjökant där ingen annan är, vad ska man då sälja? **Fd. Turistrådet Västsverige**

“Ja alltså det är ju problem att det finns. Eller problem? problem och problem... för Dalsland är det befintliga strandskyddet ett problem, för vi har ju så mycket vatten så att det på något sätt är automatiskt limiterat att starta företag (...) Alltså, man måste ju vara lite ifrån vattnet men det är ju också till vattnet som folk vill.” **Visit Dalsland**

Vart har vi en strandremsa som är välbesökt av allmänheten och vart har vi i princip otillgänglig skog. Har vi otillgänglig mark... otillgängligt läge och någon vill utveckla en turistverksamhet där, då bör det gynnas. **Åmål Kommun, B**

I lokal mediabevakning gällande etablering på Henriksholm lyfts den dubbla positionen som finns inom kommunen bland politiker och tjänstemän. Detta när ramverket för strandskydd ska följas i samklang med idéer om att en ökning av mängden strandskyddsdispenser är viktigt för kommunens utveckling. Från politiskt håll har man då valt att testa gränserna för exploatering inom strandnära läge genom att göra glashusen mobila med hjälp av hjul (se Thuresson, 2020, 25 jun). *“Vi vill prova om detta med tillfällig dispens är ett alternativ. Det kan vara viktigt för framtiden. Vi bor i ett landskap som har väldigt mycket stränder och vi blir lidande av att strandskyddet är som det är. Vi måste kunna utmana strandskyddet ibland. Utveckling i strandnära miljöer är viktigt, och här finns det önskemål om att utveckla området”* (citat från Sofia Karlsson (S), Åmål, från lokaltidningen dalslänningen, 2020. 25 juni).

Det framkommer från respondenterna att exploatering inom strandskyddet i Dalsland är ett ämne med många åsikter. I och med strandskyddsutredningen är det även aktuellt att det kan bli förändringar vilket det enligt respondent B från Åmål kommun finns förhoppningar om inom kommunen att det ska ge förutsättningarna för att komma vidare med kommunens planer om nya LIS-område. Detta för möjlighet att skapa en utveckling av platsens naturtillgångar som är på hållbara premisser.

Vi värnar ju om det naturnära, vi värnar om det hållbara på ett naturligt sätt. Den som bor i storstad har inte riktigt som jag sa förut de referenserna. Man kanske har lättare om man bor så att tro att det inte finns hållbara möjligheter och alternativ. Men alltså... för oss på landsbygd är det naturligt, vi är ju rädd om vår miljö, vi är ju rädd om våra tillgångar... och naturturismen är ju också synnerligen rädd om naturtillgångar och den hållbara utvecklingen, för dom ska ju leva på den en lång tid. Den kan ju liksom inte bränna det på några få år. Så att det [hållbarhet] är så naturligt för oss som bor mer ute på landsbygd. **Åmål Kommun, B**

5.4 Samsyn om natur som turistattraktion

Respondenten från Länsstyrelsen menar att det är problematiskt att deras intressen inte hördes inför kampanjen.

*Jag tror väl även att Visit Sweden hade gjort någon slags reklam för detta då innan det ens var provat så nej det blir lite fel ordning, då, kan jag tycka. Jag menar glashus jag tror att det kan vara jättebra på många olika sätt men det gäller ju då att ha dem på rätt ställen då. **Länsstyrelsen***

Respondenten från Visit Sweden menar att utifrån att exploateringen var kortsiktig och inte tänkt att bli kvar stationärt mer än för ungefär en veckas tid så undersöktes inte de specifika förutsättningarna vidare.

Några av respondenterna inom turistorganisation och kommun uttrycker att nuvarande förhållande där beslutanderätten om markanvändning inte ligger på lokal nivå, samt att det är förenat med långa processer inte gynnar en önskad utveckling av att skapa förutsättningar för kommersiell naturturism

*För mig är det ganska enkelt för det handlar om att råda om resurserna. Jag tycker att vi ska ha både friluftsliv och turism, jag tycker att bägge behövs och bägge har olika värde fast på olika sätt. Fast förutsättningarna är så olika och vill man inte ta i den frågan så blir det väldigt svårt att få samsyn. Ta 72 Hour Cabin, för att de ska kunna sälja den produkten så behöver de ha vissa förutsättningar som handlar om att de behöver kunna råda över naturresurser. **F.d. anställd vid Turistrådet Västsverige***

Respondent B från Åmåls kommun menar att utan ett beviljande av kommunens reviderade LIS-plan kommer naturturismen i Åmål att fortsätta spela samma roll som den gör där idag. Respondenten menar vidare att det är ett fåtal turismentreprenörer i kommunen som lever med ekonomiskt hållbara företag. De långa processerna för exploatering problematiseras vidare av respondent A från Åmåls kommun genom att de kan verka avhållande för entreprenörer att satsa.

“Den nischen [naturturism] hamnar kanske ofta i konflikt med olika myndigheter och det blir ofta långa processer och de processerna är svåra att förstå, både ibland för kommunen och ibland för den egna företagaren. För vi har ju Länsstyrelsen som är inne och tycker sitt och så ska vi svara på det. Så det blir väldigt komplicerat.” **Åmål Kommun A**

Respondent B från Åmål kommun menar att förhoppningen är att beslut om viss markanvändning i strandnära läge ska komma att hamna på lokal nivå där lokalkännedom finns om de geografiska förutsättningarna

“Det finns en så väldigt olika åsikter och det är lätt att sitta i Stockholm, inne i staden så att säga, och tycka att man måste till varje pris skydda all landsbygd i strandnära läge när man inte har riktigt grepp på hur det ser ut ute i verkligheten. Därför blir det väldigt varierande åsikter om sådana här saker. Vi på landsbygd vet ju att det finns gott om mark, det finns gott om strandnära läge och så vidare, vi kan tillåta lite mera.” **Åmål Kommun B**

Gällande hur respondenterna själva upplever samsynen mellan de olika intressenter som är med och påverkar utvecklingen så framstår det utifrån respondenternas svar att det finns flera exempel av samverkan som lett till bra praktik men också att det finns fler frågor som bör lösas.

Titta på hur turistsverige är organiserat så kan man konstatera att nej det är ingen samsyn. Man säger ju också att turistnäringen är en basnäring, och det är den ju om man tittar på ekonomi och exportvärde och alltihopa. Men tittar man på hur det har riggats styrdokument och hur vi har organiserat oss kring det - nej då har vi inte organiserat det som en basnäring. Än. F.d. anställd vid Turistrådet Västsverige

“Samtidigt så tänker jag ju att samsynen kanske mellan verksamhetsutövare och kommun är betydligt bättre än mellan kommun och Länsstyrelse, verksamhetsutvecklare och länsstyrelsen. För jag menar Länsstyrelsen är ju ofta den fula fisken i det hela. för många olika verksamheter menar att Länsstyrelsen bara säger nej. Men det beror väl snarare på det faktum att vårt uppdrag är ju att värna om naturen i första hand, och bevara den.” **Länsstyrelsen**

Respondent från Turistrådet Västsverige förklarar att de idag arbetar aktivt med “Hållbarhetsklivet” (se Turistrådet Västsverige u.åa) för att forma samverkan och samsyn regionalt om allt det vida och breda som ryms inom begreppet. De arbetar för att få samtliga västsvenska kommuner och även företag att ansluta sig till detta, vilket även är ett arbete som sträcker sig utanför regionen. Detta för att forma verktyg för att skapa hållbara former för turism som balanserar alla tre hållbarhetsaspekter. Samtliga respondenter lyfter fram hållbarhet som en huvudfråga där det finns vissa liknande perspektiv om vilka hållbarhetsutmaningar naturturism är förenat med och där flera respondenter nämner exempelvis frågor om större utspridning och styrning av människor till olika naturområden för att undvika slitage på natur eller frågan om hållbar mobilitet inom turism där även det sistnämnda kommer med olika antaganden om hållbarhet. Då gällande frågor som ifall Sverige ska marknadsföras på andra kontinenter där vissa respondenter ser vikten av kulturella utbyten som helt avgörande för fortsatt hållbar utveckling medan andra ifrågasätter flygresandets hållbarhet. Denna fråga är förenad med osäkerhet för turismen framöver.

*Vi på Visit Sweden vi har ju... vi följer ett regeringsuppdrag, numera är vi dessutom statliga, och det handlar ju då om att... det står ju att vi ska öka turister från potentiella marknader i dagsläget. Det kan ju ändras men så är det ju. **Visit Sweden***

Respondenten som är före detta anställd vid turistrådet Västsverige problematiserar Sveriges tillväxtmodell för turism, där ökning av hotellnätter är ett mål, vilket respondenten menar kan ifrågasättas om det är ett hållbart räknesätt i kombination med naturturismens förutsättningar då naturmiljöers kapacitet kräver en annan hantering där nuvarande mål om ökade volymer kan missgynna naturresurserna.

Vidare menar respondenten från Naturvårdsverket att inblandade parter verkar eniga om att det behövs samverkan och att det finns kunskap om vad det är som påverkar utvecklingen.

*Jag skulle kunna tänka mig att vi är ganska ense om vad är det som påverkar turismen åt höger och vänster, vad är det som påverkar miljön. Men vi kanske inte är ense om hur, vem och var som man ska komma till rätta med de här utmaningarna. **Naturvårdsverket***

Respondenten från Naturvårdsverket lyfter även frågan om samsyn kring markanvändning utifrån "hållbart brukande" som en viktig fråga för hållbar utveckling inom naturturism vilket behandlas inom ett samarbete mellan olika myndigheter för ökad hänsyn till alla olika intressen.

*Det är ju såklart också en fråga kring markanvändningen (...) vem har företräde till marken, vad ska den användas till, hur kan vi få alla dessa olika intressen att samexistera. För ska vi ha en hållbar utveckling på alla de tre benen som hållbar utveckling är socialt, ekonomiskt och ekologiskt så är det ju flera intressen som måste samexistera och där kanske naturturismen är ett viktigt ben då. Vad det gäller både socialt, ekonomiskt och ekologiskt. **Naturvårdsverket***

Något som det avslutningsvis verkar finnas en mer tydlig samsyn kring bland de olika respondenterna är vikten av att människor har tillgång till natur för dess rekreativa tjänster.

*Just det här med koppling, att man känner att man samlar kraft, mår bra och så, men också det här att koppla ifrån all den här tekniken, och ha lite långsammare livstakt (...) och Sverige har ju sådana möjligheter, vi har ju väldigt stora ytor, få människor, du har allemansrätt så det är en bra match kan man ju säga. **Visit Sweden***

Eller för ökad medvetenhet.

*Är man i naturskyddade område, så kanske man får en större medvetenhet om vad vi har, vad naturen är - vad vi har och vad vi behöver skydda tänker jag. En koppling, och få en större förståelse för detta, som då kanske också spiller över på... man kommer på att i stället för att ta bilen överallt så kan man cykla och nej jag slänger inte mitt skräp här. Det är ju de små sakerna men man får ju börja någonstans. **Länsstyrelsen***

*Samtidigt tror jag ju att om vi kan visa upp dom här [natur]områden och fler får ta del av det så tror jag att engagemanget ökar. Det man känner till och känner för och har upplevt det kan man också tycka är synd om det förstörs, så blir man lite mer medveten. Så det är ju en resurs... som skulle kunna vara en resurs om det används på det sättet, om man utbildar dom som kommer, om man informerar kring det. **Naturvårdsverket***

6 Diskussion

Här följer en analys av resultatet utifrån studiens teoretiska ramverk för att diskutera frågeställningarna om *vilka hållbarhetsperspektiv som är framträdande bland olika intressenter* samt *vilka intressekonflikter som är framträdande mellan dessa olika perspektiv*. Grunden för diskussionen är att naturturismdestinationer är ett holistiskt landskap som är förenat med flera funktioner, tjänster och intressenter varav det sistnämnda värderar de två förstnämnda olika (se Selman 2012). Vidare är utgångspunkten att diskutera olika hållbarhetsperspektiv när premisserna för begreppet hållbarhet kan omformas efter olika intressenters agenda snarare än att agendan formas efter en strävan för hållbar utveckling (se Saarinen, 2006) där intressekonflikter uppstår mellan olika hållbarhetsperspektiv baserat på olika antaganden om hur olika landskapstjänster bör nyttjas. (se Campbell, 1996).

6.1 Hållbarhetsperspektiv

Det finns två delar att diskutera i relation till Saarinen (2006) hållbarhetsperspektiv i detta fall. Dels gällande perspektivet bakom kampanjen vilken är baserad i en platslös marknadsförings idé, dels den fysiska etableringen av glashus inom strandskyddat område till följd av kampanjen.

Det framkommer i resultatet att kampanjen 72 Hour Cabin är ett exempel av platsmarknadsföring utan en definierad plats. Under kampanjens genomförande fanns inga tankar om att det heller skulle bli en långsiktig exploatering. Det som marknadsfördes var den platslösa produkten svensk natur och svenskens naturnära livsstil. Den specifika platsens roll vid genomförandet var att exploateringen skulle pågå endast under den tid som krävdes för att samla material till kampanjen och sedan skulle idén inte längre vara förankrat till mark. Det fanns endast ett muntligt godkännande från kommunen att genomföra de nödvändiga åtgärderna för kampanjen enligt respondent B från Åmåls kommun. Denna form av marknadsföring utan plats saknar rumslig planering och en långsiktig strategisk approach vilket Oliviera (2014) menar är ett vanligt förekommande format inom praktiken för platsmarknadsföring. Exploateringen för kampanjen The 72 Hour Cabin exemplifierar detta genom att utifrån sin kortsiktighet kunna frångå vägen via de processer som markanvändning är förenat med vid sitt genomförande vilket möjliggjorde att de underliggande regelverken inte behövde beaktas och

samtliga intressenter inte behövde inkluderas kring idén och dess implikationer för strandskyddet.

Tolkas detta utifrån Saarinen (2006) hållbarhetsperspektiv kan den platslösa kampanjen exemplifiera ett aktivitetsbaserat perspektiv på sjönära landskap då det är naturupplevelser som stått i centrum med mindre hänsyn till långsiktighet för en specifik plats och dess andra värde och funktioner. Landskapstjänsten har definierats som en potentiell naturturismdestination och detta turismcentrerade perspektiv står i djup kontrast till nuvarande markanvändning för denna landskapstyp, vilket nu är förenad med strandskydd och därmed andra värden än exploatering för en kommersiell produkt. Nuvarande markanvändning inom strandskyddat område, till förmån för biologisk mångfald, går att koppla till ett resursbaserat perspektiv då exploatering är otillåtet och naturresursen är oberoende av ekonomiska intressen och enligt perspektivet bör dessa landskap inte anpassas efter turismens behov. Nuvarande syfte för strandskyddat område kan också till viss del kopplas till ett community baserat perspektiv då denna typ av landskap är tillgängliga för friluftsliv genom allemansrätten vilket inte ska inskränkas genom exploatering av aktiviteter som är förenad med kostnad. Men endast community baserat till viss del då denna markanvändning enligt resultatet ska tolkas som en sfär oberoende av ekonomiska intressen medan inga lokalsamhällen är oberoende ekonomisk hållbarhet vilket leder denna naturturismutveckling till de intressekonflikter som diskuteras mer nedan under 6.2 *Intressekonflikter*. (se Saarinen, 2006).

Då kampanjen saknade en specifik plats som destination kan dess bakomliggande perspektiv rimligtvis inte innefattat hänsyn till ett community baserat perspektiv eller ett resursbaserat perspektiv utifrån Saarinen (2006) definitioner eftersom kampanjen marknadsför generell naturturism och inte en naturturismdestination vilket gör att produkten i kampanjen saknar kontext. Olika antaganden enligt respondenterna i studiens resultat, och även tidigare forskning, är dock att produkten naturturism kan gynna landsbygdsutveckling genom att skapa fler ekonomiska verksamheter vilket kan kopplas till idén om att stärka landsbygd ekonomiskt och socialt. Det kan tolkas som att det speglar ett community baserat perspektiv utifrån ett aktivitetsbaserat perspektiv där naturturism antas vara något generellt gynnsamt för landsbygdsutveckling. Hänsyn till ett resursbaserat perspektiv kan antas helt ha saknats i kampanjen eftersom exploatering genomfördes inom strandskyddat område som i dagsläget är förenad med andra värden än för ett kommersiellt friluftsliv.

Efterspelet för denna kampanj exemplifierar det problematiska med att inte förankra (plats)marknadsföring av naturturism med rumslig strategisk planering och demokratiska processer, vilket leder diskussionen till den specifika platsen där strandskyddsdispensen har prövats och omprövats sedan kampanjen. Det framkommer bland respondenter från Visit Sweden och Turistrådet Västsverige att det fanns en förhoppning om att mer långsiktigt stärka den specifikt valda platsen Dalsland och Åmål socialt och ekonomiskt genom att vidareutveckla ett koncept utifrån kampanjen. Detta följs återigen av antagande om naturturismens kapacitet att göra just detta för en plats samtidigt som det skapas litet ekologiskt avtryck när naturturism är i en beroendesituation av bevarad natur som attraktionskraft. Resultatet från både respondenter från turistorganisationer och från kommunen visar att strandskyddat område värderas som en resurs som bör förvandlas i riktning mot att gynna möjlighet att exploatera med kommersiella byggnader, men denna studie omfattar inte att uttala sig om bakomliggande hållbarhetsperspektiv hos specifika respondenter då det skulle kräva mer djupgående intervjuer.

Olika idéer kan lättare placeras in under de olika hållbarhetsperspektiven såsom just idén att strandskyddet bör ses över för att inkludera hänsyn till den form av landsbygdsutveckling som gynnar ekonomisk hållbarhet. Dessa idéer menar att strandskyddet bör förändras i en riktning där det tas hänsyn till geografiska förutsättningar då platser som Dalsland har mycket strandkant, och det bör tas hänsyn till sjöarnas attraktionskraft och den ekonomiska och sociala utveckling som detta kan gynna. Detta kan kopplas till ett aktivitetsbaserat perspektiv då det utgår från att naturresurser kan anpassas runt exploatering för utveckling av naturturism. Det community- och resursbaserade perspektivet som Naturvårdsverket å andra sidan ger uttryck för grundar sig mer i frågor om "hållbart brukande" - vad är marken bäst lämpad för. Länsstyrelsens uppdrag tar utgångspunkt i strandskyddat område som en ekonomiskt oberoende sfär vilket främst speglar det resursbaserade perspektiv och som diskuterats ovan ett delvis community baserat perspektiv.

6.2 Intressekonflikter

Det framkommer utifrån de olika hållbarhetsperspektiven att olika intressenter ser olika värde i de landskapstjänster som sjönära läge är förenade med, och därför tolkar in olika behov av hur dess markanvändning bör styras. Från resultatet går det att tolka en intressekonflikt gällande utveckling kontra bevarande i naturområde då landskapsfunktioner och landskapstjänster

värderas olika av olika intressenter vilket i denna uppsats tolkats utifrån Saarinen (2006) motstridiga hållbarhetsperspektiv. Selman (2012) menar att landskapstjänster som saknar ett kommersiellt värde ofta nedvärderas med risk att dessa tjänster blir åsidosatta och missbrukade till förmån för andra tjänster med kommersiellt värde. Utifrån Nordiska Ministerrådets (2018) rapport gällande en omvandling av naturskyddade områden, till att även börja inkludera kommersiella syften, går det att dra en parallell till att det är dessa tendenser som skapar de drivkrafter som i detta fall önskar att se en omvandling av strandskyddat område för att gynna ett kommersiellt friluftsliv/naturturism. Dessa tendenser beskrevs i föregående avsnitt utifrån intressenternas olika antaganden om vad definieras som hållbart. Kopplas Saarinen (2006) hållbarhetsperspektiv till Campbells (1996) modell över intressekonflikter kan intressekonflikterna inom kontexten för turism tolkas enligt följande modell:

Figur 2. Intressekonflikter mellan hållbarhetsperspektiv inom turism. Modell baserad på Campbell (1996) och Saarinen (2006).

Utifrån resultatet under *Turism i friluftslivet* går det att tolka en intressekonflikt mellan intressen att gynna utvecklingen av privata ytor för kommersiell turism kontra att gynna ett tillgängligt och kostnadsfritt friluftsliv för allmänhet. Detta kan kopplas till Campbells (1996) *egendomskonflikt* där ett *aktivitetsbaserat perspektiv* står i intressekonflikt mot ett *community baserat perspektiv*. Perspektiven verkar grundas i frågor om ifall strandskyddade områden bör exploateras för att gynna turistattraktion, turistens välbefinnande, och ekonomiskt hållbar naturturism eller om strandskyddade områden bör vara rättvist och jämlikt tillgängliga för medborgare och behållas oberoende från ekonomiska och kommersiella intressen.

Från resultatet under *gränser för exploatering* går det även att tolka en intressekonflikt gällande frågan om grad och form för exploatering vilket kan kopplas till Campbells (1996) *resurskonflikt* där ett *resursbaserat perspektiv* står i intressekonflikt mot ett *aktivitetsbaserat perspektiv*. Frågor gällande att gynna biologisk mångfald och bevarande av ett naturligt och

oexploaterat landskap kontra exploatering till förmån för naturturismens behov står i fokus för denna intressekonflikt. Detta står nära egendomskonflikten i fallet med 72 Hour Cabin då det är alla former av privatiserande exploatering som antas skapa barriär mot ett rättvis och jämlikt tillgängligt friluftsliv vid sjönära lägen.

Gällande argument som följer de aktivitetsbaserade intressena hör det till att formen för glashusen är uttänkt för att ge ett så litet avtryck som möjligt på marken. Även idéer om en mobil exploatering som endast sträcker sig över turistsäsongen testar gränserna för syftet med strandskyddet i detta fall. Dessa två faktorer kan tolkas som en kompromiss där exploateringen försöker forma sig efter naturresursens behov och dess nuvarande syften genom strandskyddet. Flera av respondenterna framhåller naturturism som en komplex näring med flera möjligheter att vara en hållbar form av turism om det genomsyras av ett hållbarhetstänk ned till minsta produkt och tjänst. Detta genom aspekter som småskalighet, minimalt ekologiskt avtryck, turistens välbefinnande och hälsa där formatet antas ha möjlighet att skapa ringar på vattnet för både lokalsamhälle och genom att skapa medvetna turister. Detta genom landskapets möjlighet att påverka människan och genom den utbildning som naturturismen kan kopplas till. Men för alla dessa goda effekter och för att hindra överturism krävs utspridning av turismverksamheter till flera olika områden i Sverige. Med detta följs argumentet av att det innebär att turistattraktion behöver skapas på fler platser för att skapa en hållbar utveckling. Detta kan delvis göras genom paketering av boendeanläggningar vilket innebär behov av exploatering inom de platser som skapar attraktionen vilket fallet med 72 Hour Cabin exemplifierar.

Gällande argument som följer ett motsatt antagande om långsiktigt hållbara landskap ligger attraktionen i att nu skyddade områden fortsätter vara oexploaterat där goda exempel av möjlighet att skapa turistattraktion finns från nationalparker där turisminfrastruktur byggs upp i omlandet. Glashus och turismanläggningar kan flyttas till utanför strandskyddet vilket bevarar naturresursen där endast en exploatering för allmänt tillgängliga och enklare faciliteter kan skapa samexistens mellan friluftsliv och turism.

7 Slutsats

Dilemmat att planera för att skapa turistisk attraktionskraft och samtidigt bevara skyddad natur har varit i fokus för denna studie där olika *hållbarhetsperspektiv* och *intressekonflikter* som kan prägla utvecklingen har studerats. I fallet med glashusen, och liknande exploateringsprojekt, framstår dilemmat som att dess turistiska attraktionskraft är ett strandnära och enskilt läge vilket är i konflikt med exploatering inom strandskydd. I det avseendet är nuvarande strandskyddet en avgörande faktor för att det ska fortsätta finnas platser för *glashusupplevelsen* men samtidigt ett hinder från etablering av glashus.

En första slutsats är att resultatet visat att fallet dels är förenat med intressekonflikter mellan ett resursbaserat perspektiv där antagandet är att hållbar utveckling gynnas genom ett oexploaterat och naturligt landskap, kontra ett aktivitetsbaserat perspektiv som vill gynna hållbar utveckling genom att omvandla fler områden till förmån för naturturism. Dessa perspektiv följs av intressekonflikterna gällande resursen med frågor som ifall naturlandskapet ska anpassas efter turismen eller vice versa. Intressekonflikterna kan också kopplas till frågor gällande egendom med frågor som ifall naturlandskapet ska privatiseras eller bevaras tillgängliga för allmänheten.

Ytterligare slutsats är att fallet exemplifierar en form av platsmarknadsföring utan koppling till rumslig planering. Detta när platsen som marknadsförs i verklighet är förenad med långa demokratiska processer mellan flera olika intressenter vilket förbigicks vid genomförandet av en kortsiktig kampanj. Ett mer långsiktigt förankrat genomförande hade troligen lyft fram en produkt som inte utmanar strandskydd utan att inkludera en specifik plats och samtliga intressenter vid förhandling. Det går att tolka från resultatet att antagandet är att hållbar naturturism behöver vara synonymt med långsiktigt hållbara landskap för att vara framgångsrikt. Kortsiktiga marknadsföringsinsatser, såsom kampanjen 72 Hour Cabin, med ensidigt fokus på utveckling av naturturism missar att beakta landskapets komplexitet då drivkrafterna bakom kampanjen snarare handlat om att skapa reklam, ökad tillväxt, hitta nya målgrupper. Tendenser av att omtolka landskap som idag är utan kommersiellt värde till en lämplig plats för konsumtion har på så sätt förstärkts.

Ytterligare slutsats är att det kan antas vara en problematisk utveckling som kommer fortsätta kantas av intressekonflikter när strandskyddat område blir mål för kommersiella syften. Intressekonflikter vid rumslig planering i friluftsområden mellan det resursbaserade

perspektivet med icke-ekonomiska syften kontra det aktivitetsbaserade perspektiv med ekonomiska syften har, som flera av respondenterna gett uttryck för, skapat vissa frågor som behöver lösas. Detta när perspektiv om långsiktigt hållbara landskap utmanas av idéer om att hållbar utveckling kan gynnas genom kortsiktiga satsningar på naturturism. En fråga som intressen av det aktivitetsbaserade perspektivet behöver ta hänsyn till är vad som kan gå förlorat om oexploaterad natur som idag styrs utan hänsyn till marknadsvärde omvandlas till plats för konsumtion. Detta kan kopplas till det som Fredman & Margaryan (2021) ger uttryck för gällande behov för omvandling av relationen mellan människa och natur när allt fler människor väljer att vistas i naturen. Bör då nuvarande tendenser av att omvandla naturlandskap till en produkt förstärkas. Samtidigt är en fråga som det resursbaserade perspektivet behöver ta hänsyn till gällande hur lokalsamhälle kan gynnas av naturskydd inom kommungränsen för att naturskydd inte ska behandlas som en missgynnande omständighet för den lokala ekonomin. Detta har även tidigare studier av Solbär et.al, 2019; Lundmark & Stjärnström, 2009; Wall-Renius & Prince, 2019 gett uttryck för är en upplevelse inom fler kontexter av naturskyddade platser i relation till naturturism.

8 Vidare forskning

Att studera hållbarhetsperspektiv och intressekonflikter applicerat på naturturism i landsbygd framstår idag som relevant utifrån att intresset till följd av pandemin har ökat för naturturism (Visit Sweden,2021) och för friluftsliv (Skriver Hansen et.al, 2021). Detta i kombination med att naturturism ofta lyfts fram som en möjlighet för landsbygdsutveckling (Margaryan, 2017; Strømme et.al, 2020) där naturdestinationer nu har goda förutsättningar för att hitta nya målgrupper i och med det ökade intresset. (Margaryan, 2021). Vidare forskning kan utgå från mer lokala förhållanden för att ytterligare undersöka olika intressenters hållbarhetsperspektiv kopplat till markanvändning i landsbygdsorter som satsar på utveckling av naturturism. Då kan exempelvis fler lokala intressenter såsom inom jordbruk och skogsbruk höras tillsammans med ortsbor, fritidshusägare eller företagare. Vidare forskning kan även lägga större fokus på respondenter från turismsektorn och mer individuella eller arbetsplatspecifika hållbarhetsperspektiv för att medvetandegöra vilka typer av perspektiv och tendenser som gynnas och vilka som missgynnas i hållbarhetsarbetet.

Sedan inhämtning av empiri till denna studie har även fler Dalslandskommuner mer aktivt börjat söka efter privatägd mark för att utveckla sin besöksnäring och skapa fler LIS-områden än de nuvarande. Flera Dalslandskommuner har också gått samman med ett yttrande för lättnader av strandskyddet för att gynna utveckling (Dalslänningen, 2021, 25 maj). Detta ger ett intressant läge för att studera landsbygdsutveckling vid omvandling av landskapstjänster i kommuner utifrån antaganden om vad som kan definieras som hållbara perspektiv och vad som kan gynna långsiktigt hållbara landskap.

Referenser

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis In Psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (tredje upplagan). Stockholm: Liber.
- Butler, R.W. (red.) (2006). *The tourism area life cycle Vol. 1 Applications and modifications*. Clevedon: Channel View.
- Campbell, S. (1996) Green Cities, Growing Cities, Just Cities?: Urban Planning and the Contradictions of Sustainable Development, *Journal of the American Planning Association*, 62:3, 296-312, DOI: 10.1080/01944369608975696
- Cheer, J.M. & Lew, A.A. (red.) (2018). *Tourism, resilience and sustainability: adapting to social, political and economic change*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Christenson, N., Dahlström, M. (2020). Att synliggöra subjektiva värden - explorativ metodutveckling. I Strømme, C. B., Cassel, S. H., & Mitander, T (Red.), *Skogen som resurs i en gränsregion* (s. 37-50). Karlstad: Karlstad universitet.
- Clarke, V [Victoria Clarke]. (2019, 24 juni). Thematic Analysis Part 1 - Braun Clarke & Hayfield [Videofil]. Hämtad 2021-05-20 från <https://www.youtube.com/watch?v=Lor1A0kRIKU>
- Europarådet. (2000). Europeiska Landskapskonventionen. Europarådet. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f3fbe>
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wängnerud, L. (2017).
- Metodpraktikan, *Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Femte upplagan. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB
- Fredman, P & Margaryan, L (2021) 20 years of Nordic nature-based tourism research: a review and future research agenda, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 21:1, 14-25, DOI: 10.1080/15022250.2020.1823247
- Hall, C.M. (2000). *Tourism planning: policies, processes and relationships*. Harlow: Prentice Hall.
- Laven, D, N, Wall-Reinius, S & Fredman, P. (2015). New Challenges for Managing Sustainable Tourism in Protected Areas: An Exploratory Study of the European Landscape Convention in Sweden, *Society & Natural Resources*, 28:10, 1126-1143, DOI: 10.1080/08941920.2015.1013166
- Lindgren, H. (2021, 25 maj). Kommuner vill lätta på strandskydd: "Vi måste få ta vara på de resurser vi har". *Dalslänningen*. Hämtad 2021 -05-20 från <https://www.dalslanningen.se/2021/05/25/dalslandskommuner-vill-latta-pa-strandskydd-vi-maste-fa-ta-vara-pa-de-resurser-vi-har/>
- Lundmark, L & Stjernström, O. (2009). Environmental Protection: An Instrument for Regional Development? National Ambitions versus Local Realities in the Case of Tourism, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9:4, 387-405, DOI: 10.1080/15022250903273780
- Margaryan, L. (2017). *Commercialization of nature through tourism [Elektronisk resurs]*. Diss. (sammanfattning) Östersund : Mittuniversitetet, 2017. Sundsvall.
- Müller, D. (2018) Time to reconsider tourism geographies?, *Tourism Geographies*, 20:1, 172-174, DOI: 10.1080/14616688.2017.1399442
- Naturturismföretagen., Svensk Turism AB., Visita. (2018). *Nationell naturturism strategi*. Hämtad 2021-03-29 från https://naturturismforetagen.se/wp-content/uploads/2018/07/nationell_naturturismstrategi.pdf
- Naturvårdsverket, 2020. *Organiserat friluftsliv*. Hämtad 2021-04-26 från <https://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Allemansratten/Det-har-galler/Organiserat-friluftsliv/>
- Naturvårdsverket. (2021). *Landsbygdsutveckling och naturturism, redovisning av ett regeringsuppdrag*, Hämtad 2021-04-23 från <https://www.naturvardsverket.se/upload/sa-mar-miljon/mark/betesmarker/redovisning-ru-landsbygdsutveckling-och-naturturism.pdf>
- Naturvårdsverket. (2021a). *Strandskydd för friluftsliv, växter och djur*. Hämtad 2021-04-26 från

<https://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Strandskydd/>

Naturvårdsverket. 2021b. Områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Hämtad 2021-04-26 från <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddad-natur/Strandskydd/Omraden-for-landsbygdsutveckling-i-strandnara-lagen/>

Nordiska Ministerrådet. (2018). Tourism, nature and sustainability. A review of policy instruments in the nordic countries. Nordiska Ministerrådet. <https://www.norden.org/en/publication/tourism-nature-and-sustainability>

Oliveira, E. H. D. S. (2015). Place branding in strategic spatial planning: A content analysis of development plans, strategic initiatives and policy documents for Portugal 2014-2020. *Journal of Place Management and Development*, 8(1), 23-50.

Riksantikvarieämbetet. (u.å). Europeiska Landskapskonventionen (ELC. Hämtad 2021-04-26 från <https://www.raa.se/samhallsutveckling/internationellt-arbete-och-eu-samarbete/euoparadet/europeiska-landskapskonventionen/>

Saarinen, Jarkko. "Traditions of Sustainability in Tourism Studies." *Annals of Tourism Research* 33.4 (2006): 1121-140, DOI: 10.1016/j.annals.2006.06.007

Selman, P.H. (2012). Sustainable landscape planning: the reconnection agenda. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.

Skriver Hansen, A., Falla Arce, J., Lindberg, I. (2021). Friluftslivet under coronapandemin, Kartläggning av friluftsvanor och vistelse i naturen under coronapandemin i Västra Götaland. (MISTRA Sport & Outdoors, 2021:1) <https://www.mistrasportandoutdoors.se/contentassets/0e699e6be9134f079a9340abb5b7c5dd/final-corona-studie-version-28-april-2021.pdf>

Solbär, L, Marcianó, P & Pettersson, M. (2019). Land-use planning and designated national interests in Sweden: arctic perspectives on landscape multifunctionality, *Journal of Environmental Planning and Management*, 62:12, 2145-2165, DOI: 10.1080/09640568.2018.1535430

SOU 2017:95. Ett land att besöka En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring. Stockholm: Elanders Sverige AB. https://www.regeringen.se/4addac/contentassets/153ef49a58224148be5ae509ebb619b0/sou-2017_95-webb.pdf

SOU 2020:78. Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd. Stockholm: Elanders Sverige AB. <https://www.regeringen.se/4aed2a/contentassets/22327a917eac472b9991b8b0bbd4a6f2/tillgangliga-strander--ett-mer-differentierat-strandskydd-sou-202078>

Stenseke, M., Lindborg, R., Dahlberg, A., & Slätmo, E. (2012). System or arena? Conceptual concerns around the analysis of landscape dynamics. In T. Plieninger & C. Bieling (Eds.), *Resilience and the cultural landscape* (pp. 80–94). Cambridge University Press.

Strømme, C. B., Cassel, S. H., & Mitander, T. (2020). Skogen som resurs i en gränsregion. I Strømme, C. B., Cassel, S. H., & Mitander, T (Red.), *Skogen som resurs i en gränsregion* (s. 5-10). Karlstad: Karlstad universitet.

Sveriges Radio Väst. (2019, 17 sep) Beslutet: Världskända glashus kan gå i kras [Radio] Hämtad 2021-03-29 från <https://sverigesradio.se/artikel/7301199>

Thuresson. E. (2020, 25 jun). Glashusen får hjul – kommunen räddar säsongen. Dalslänningen. Hämtad 2021 -03-29 från <https://www.dalslanningen.se/2020/06/24/glashusen-far-hjul-kommunen-raddar-sasongen/>

Tillväxtverket. (2020). Naturturism. Hämtad 2021-03-29 från <https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/turism-och-besoksnaring/naturturism.html>

Tillväxtverket. (2020a). Rapport: Turism och besöksnäring efter corona. Hämtad 2021-03-31 från <https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/turism-och-besoksnaring/artiklar/rapport-turism-och-besoksnaring-efter-coronapandemin.html>

Turistrådet Västsverige. (2017). Dalslands natur ska locka stressade turister till Sverige. Hämtad 2021-03-29 <https://news.cision.com/se/turistradet-vastsverige/r/dalslands-natur-ska-locka-stressade-turister-till-sverige.c2362828>

Turistrådet Västsverige. (u.å) Om projektet the 72 hour cabin. Hämtad 2021-03-29 från <https://www.vastsverige.com/bo/glashus-72-hour-cabin/om-projektet/>

Turistrådet Västsverige. (u.åa). Hållbarhetslivet. Hämtad 2021-08-17 från <https://hallbarhetslivet.se/>

Turistrådet Västsverige & Dalslands Turist AB. (u.å) Dalslands positioneringsstrategi. Hämtad 2021-03-29
https://www.vastsverige.com/globalassets/dalsland/dtab/positioneringsstrategi-dalsland_utskriftsvanlig.pdf

Visit Sweden. (2020). Färsk trendrapport: Naturturism Trender 2020.
<https://corporate.visitsweden.com/kunskap/natur/naturturism-trender-2020/>

Visit Sweden. (2020a). About the 72 Hour Cabin case study and the results. Hämtad 2021-03-29 från
<https://visitsweden.com/where-to-go/southern-sweden/vastsverige/72hcabin/72hcabin-results/>

Visit Sweden. (2020b) The 72 hour cabin. Hämtad 2020-03-29 från
<https://visitsweden.com/where-to-go/southern-sweden/vastsverige/72hcabin/>

Visit Sweden. (2020c) Freedom to roam). Hämtad 2020-03-29 från
<https://visitsweden.com/what-to-do/nature-outdoors/nature/sustainable-and-rural-tourism/freedomtoroam/>

Visit Sweden. (u.å). The 72 hour cabin. Hämtad 2021-03-29
<https://corporate.visitsweden.com/marknadsforing-av-sverige/72-hour-cabin/>

Wall-Renius, S, Prince, S. (2019). Everyday life in a magnificent landscape: Making sense of the nature/culture dichotomy in the mountains of Jämtland, Sweden, Environment and Planning E: Nature and Space, 2:1, 3-22, DOI: 10.1177/2514848619825988

Westholm, E & Waldenström, C. (2008). Kunskap om landsbygden. Dags för en ny agenda! Institutet för framtidsstudier
<https://www.iffs.se/media/1280/20080213175154fil70rGy03245Xynk30fBa9.pdf>

Bygg och miljönämnden Åmål kommun, dnr BMN 2020/7. 2020-06-09

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

- *Jag berättar kort om studien och om vilka fler som deltagit/kommer delta i studien*
- *Fråga om ok att spela in*

BAKGRUND

- Berätta om ditt arbete i relation till naturturism
- .. I relation till kampanjen 72 Hour Cabin

HÅLLBAR TURISM

- Vilka frågor eller aspekter anser du är de viktigaste just nu gällande naturturism
- Vad innebär naturturism för hållbar utveckling
  - *Om någon hållbarhetsaspekt inte nämnts → fråga*
  - *Om möjligheter och hinder inte nämnts → fråga*
  - *Konkreta exempel*
  - *Olika skalor*

INTRESSEKONFLIKTER

- Hur väl anser du att 72 Hour Cabin reflekterar en balans mellan de tre hållbarhetsaspekterna
- Vad innebär naturskydd för utveckling av naturturism? och vice versa?
- Vad innebär turism för friluftslivet? och vice versa?
- Bör naturskyddade områden kommersialiseras
- Hur upplever du att samsynen är mellan olika intressenter i Sverige som påverkar utvecklingen av naturturism (inom naturskyddade områden)
  - *Egna Tillägg?*

FÖRÄNDRING OCH HÅLLBARHET

- Vilka frågor eller aspekter anser du är de viktigaste just nu gällande naturturism i relation till omställning (*Samhällsförändringar, pandemin, klimatförändringar*)
- Hur tänker du kring upplevelser som 72 h cabin i relation till detta
- Kan du se aspekter hos naturturism som är en fördel vid omställning till (*detta*)
- Negativa aspekter hos naturturism i relation till omställning
  - *Egna Tillägg*

Bilaga 2 – Områdeskarta för Henriksholm, Åmål, Dalsland

